

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Eduard Fusek- politická a církevní činnost v exilu

Magisterská diplomová práce

Autor práce: Bc. Michaela Spurná

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Burešová, CSc.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci zpracovala samostatně na základě uvedených použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne 4. května 2014

.....

Podpis

Chtěla bych poděkovat prof. PhDr. Janě Burešové, CSc. za vedení práce a ostatním, kteří mi poskytli jakékoliv rady nebo připomínky.

Obsah:

1. Úvod.....	6
2. Eduard Fusek.....	11
2. 1 Dětství a mládí.....	11
2. 2 Počátky podnikání.....	13
2. 3 Úspěšná kariéra podnikatele.....	16
2. 4 Politická kariéra do roku 1948.....	17
3. Únor 1948 a politický exil.....	23
4. Rok 1948 v životě Eduarda Fуска.....	25
5. Eduard Fusek- život v exilu.....	26
5. 1 Odchod z vlasti.....	26
5. 2 Irsko.....	28
5. 3 Anglie.....	28
5. 4 USA.....	29
6. Politická činnost v exilu.....	31
6. 1 Počátky politiky v exilu a kontakty s politickými stranami.....	31
6. 2 Živnostensko- obchodnická strana středostavovská v exilu.....	34
6. 3 Rada svobodného Československa.....	44
6. 4 Národní výbor svobodného Československa..	54
6. 5 Postoj RSČ k ŽOS v exilu.....	55
7. Církevní činnost v exilu.....	62
7. 1 Cyrilometodějská liga ve Washingtonu a další organizace.....	62
7. 2 Případ kardinála Josefa Berana.....	64
7. 3 Národní svatyně Neposkvrněného početí Panny Marie.....	68
7. 4 Česká kaple ve Washingtonu.....	69

8. Korespondence s osobnostní exilu.....	73
9. Rodinné zázemí nejen během exilu.....	78
10. Závěr.....	81
11. Seznam pramenů a literatury.....	87
11. 1 Seznam pramenů.....	87
11. 2 Seznam literatury.....	88
12. Summary.....	89
13. Anotace.....	90

1. Úvod

Tématem mé diplomové práce je životní příběh podnikatele, politika a exulanta Eduarda Jana Fuska. Na stránkách této práce se pokusím přiblížit čtenáři osud této pozapomenuté, ovšem nikoliv nevýznamné osobnosti. Přesto, že patřil k našim významným podnikatelům a politikům, nebyla mu v odborné literatuře věnována přílišná pozornost. Já bych se o to v následujících odstavcích pokusila. Tato práce by měla být analýzou klíčových momentů v životě Eduarda Fuska a zároveň také jakýmsi náhledem do osudů jedné z mnoha osob nucených odejít z politických důvodů do exilu. Eduard Fusek patří k osobám, které byly nuceny odejít do exilu již po „Vítězném“ únoru 1948.

Problematika exilu je sice stále více a více badatelsky oblíbená, ale přesto si myslím, že výzkum exilu má stále ještě značné rezervy. A co se týče veřejnosti, tak ta je s touto problematikou seznámena jen v malé míře a ještě dnes panují ve společnosti vůči exulantům předsudky. Panují názory, že lidé odešli do exilu a měli se tam lépe, dostali vše až pod nos a bez práce, opustili vlast, nechali zde trpět ostatní, zatímco sami si „užívali“ života v zahraničí. Málokdo z těchto kritiků se ale namáhá něco si o životě v exilu skutečně zjistit.

Rozsah práce je ohraničen narozením a úmrtím E. Fuska, tedy lety 1901-1996. Pokusím se zde tedy popsat události skoro celého dvacátého století z pohledu jedné osoby. Práce je rozdělena do kapitol a následných podkapitol pro větší přehlednost. První kapitola s prostým názvem *Eduard Fusek* se zabývá jeho životem od narození do roku 1948, který představuje významný přelom v jeho životě. Je dále chronologicky a zároveň i tématicky dělená do podkapitol. Ty se zabývají nejprve jeho těžkým dětstvím prožitým ve Valašských Kloboukách, poté se zabývám počátky jeho podnikání a politického působení. V obou těchto směrech se mu velmi dařilo a

dále se věnuji popisu jeho strmého podnikatelského vzestupu a bohaté politické kariéry. Jak již bylo avizováno výše, obojí zakončím rokem 1948.

Následují dvě kapitoly, které se zabývají přelomovým rokem 1948 a politickým exilem. První je všeobecným popisem událostí tohoto roku a dále také příčinami a průběhem politického exilu na základě literatury ze seznamu na konci práce. A druhá z nich se věnuje v podstatě tomu samému, ale z pohledu Eduarda Fuska. Popisuje události roku 1948 tak, jak je prožíval Fusek i s následky, které pro něj i jeho rodinu tento rok měl.

V pořadí pátá kapitola se zabývá odchodem z vlasti a stručným popisem života v exilu. Nejprve pojednává o samotném útěku z vlasti a jeho příčinám a přípravám. Je dělena do podkapitol podle zemí, do kterých se Fuskovi dostali. Jedná se o Irsko, Anglii a Ameriku. Nejdelší je část věnovaná Americe, do které se dostal roku 1951 a kde také roku 1996 zemřel. Prožil zde tedy skoro polovinu života a tato země se stala jeho druhým domovem.

Poté následují kapitoly, které jsou pro celou diplomovou práci stěžejní. Působení Eduarda Fuska totiž jeho odchodem do exilu neskončilo. Zabývat se budu nejprve jeho politickou činností, které se v exilu věnoval. Kapitola se dále dělí podle témat. A následovat bude jeho církevní působení. Vzhledem k nespokojenosti s politickou situací a nejednotností politických osobností se rozhodl politickou dráhu zcela opustit a jako velmi zbožně vychovávaný člověk se začal angažovat ve věcech církevních. I tato kapitola má další podkapitoly podle témat.

Za tuto kapitolu jsem se rozhodla vsunout kapitolu s názvem *Korespondence s osobnostmi exilu*, na níž bych chtěla poukázat na provázanost československého exilu a zároveň možná i na malichernosti, které mnohdy řešil.

Poslední kapitola se věnuje vzpomínkám na jeho ženu a rodinnému zázemí, které Fusek měl.

Nyní po stručném rozboru práce jako celku a jejich kapitol přejdu k základnímu seznámení s prameny a literaturou. Hlavním výchozím bodem pro mou diplomovou práci je osobní fond s názvem Eduard Fusek uložený v centru pro Československá exilová studia při katedře historie Univerzity Palackého. Tento fond se skládá z jedenácti kartonů, ve kterých jsou veškeré materiály týkající se E. Fuska. Z něj budu čerpat převážnou většinu informací týkající se jeho politického a církevního působení během exilu. Většina těchto materiálů jsou dopisy týkající se těchto témat, popřípadě novinové články, které jsou mnohdy boužel vystřiženy a to tak, že z nich nelze zjistit o jaké noviny se jedná.

Pro sepsání Fuskova životopisu jsou nejdůležitější jeho paměti, které namluvil na magnetofonové pásky na popud své dcery Věry Peters-Fuskové. Tyto paměti vyšly knižně s názvem *Doma a v exilu*¹ a jsou pro mě také velmi důležitým pramenem. Jejich přepis společně s životopisem Eduarda Fuska napsaným Michalem Pehrem je také uložen v tomto fondu v centru pro Československá exilová studia. Jelikož paměti jsou subjektivním popisem vlastní minulosti, musíme je konfrontovat s dalšími prameny. Vzhledem k tomu, že k jeho osobnímu životu především pro období dětství a dospívání, můžeme čerpat fakta pouze z těchto pamětí, je zapotřebí je porovnat s údaji z osobních dokladů a materiálů dochovaných v prvním kartonu z fondu *Eduard Fusek*. Pro přiblížení politické činnosti budu čerpat z kartonů, které obsahují zprávy, usnesení a další dokumenty z politických uskupení, jejichž byl Fusek členem. Jelikož některé jeho názory se nemusely plně shodovat s exilovou stranickou politikou, bude pro mě důležitým doplňujícím materiálem korespondence

¹ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009.

s řadou exilových osobností a výstřižky novinových článků, které mohou předmět jeho politického zájmu dokreslit. V práci se také zabývám jeho církevními aktivitami, ke kterým se v jeho osobním fondu nalézá karton s materiály. Nejdůležitější zde pro mě bude kazeta Fuskových pamětí spojená se vzpomínkami na výstavbu České kaple ve Washingtonu. Tato kaple není jedinou věcí, která souvisí s církví a Fusek se v ní angažuje. Zabýval se také případem arcibiskupa Berana, k němuž sbíral materiály. Objevují se také pozvánky na různé mše a podobně, které nám pomohou dokreslit náboženský život Čechů v americkém exilu.

Dalším fondem z centra pro Československá exilová studia, do kterého nahlížím, je fond s názvem Rada svobodného Československa, jejímž členem Fusek byl. A další materiály z exilového centra, které jsem využívala, jsou různá exilová periodika a tiskoviny. Nahlížet budu také do pamětí Petra Zenkla.² Zde bych co se pramenné základny týče skončila a přejdu k přehledu použité literatury.

Pokud jde o literaturu použitou v práci tak by se dala rozdělit do tří skupin. Jedná se o literaturu týkající se exilu všeobecně a poté knihy blíže zaměřené na exil politický, který se Fuska týká. Jedná se například o knihu *Exil po únoru 1948*³ a *Exilová politika v letech 1948- 1956*.⁴ Obě knihy se zabývají poúnorovou emigrací, počátkem exilové politické činnosti a vznikem Rady svobodného Československa. Další knihou, kterou využívám je kniha *Politici bez moci*,⁵ ve které se nalézají různé přílohy jako například dopisy, projevy, atd. Další skupinou je literatura týkající se popisu obecných událostí souvisejících s únorem roku 1948 a komunistickým převzetím moci v zemi. *Pět kapitol o únoru*⁶ a *Nekrvavá revoluce*⁷ – tyto knihy jsou

² ZENKL, Petr: *Mozaika vzpomínek*. Olomouc 1998.

³ TRAPL, Miloš: *Exil po únoru 1948. Počátky politické organizovanosti a činnosti poúnorové emigrace a vznik Rady svobodného Československa*. Olomouc 1996.

⁴ JIRÁSEK, Zdeněk- TRAPL, Miloš: *Exilová politika v letech 1948- 1956*. Olomouc 1996.

⁵ ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000.

⁶ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997.

základním zdrojem informací o vzestupu komunistické moci a následných událostech, z nichž některé donutily české politiky, obchodníky a inteligenci k odchodu ze země. A v pořadí třetí skupinou jsou knihy týkající se Fuskovi politické činnosti. Převážně související s živnostenskou stranou a dalším politickým působením. Do těchto knih budu ale spíše jen nahlížet a srovnávat s tím, co se dozvím z pramenů ve Fuskově fondu. Zde mi poslouží především knihy *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861- 2004*⁸ a *Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská v politickém systému ČSR v letech 1918 – 1938*,⁹ které jsou základními příručkami pro studium politických stran, v mém případě před rokem 1948.

⁷ KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993.

⁸ MAREK, Pavel: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861- 2004*. Sv. I - II. Brno 2005.

⁹ MAREK, Pavel: *Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská v politickém systému ČSR v letech 1918 – 1938*. Olomouc 1995.

2. Eduard Fusek

2.1 Dětství a mládí

Eduard Jan Fusek se narodil dne 20. prosince 1901 ve Valašských Kloboukách. Pocházel z rodiny maloobchodníka, jeho otec měl obchod se smíšeným zbožím. Manželé Fuskovi měli celkem sedm dětí- Karel (1895), František (1897), Ladislav (1899), jako čtvrtý se narodil Eduard a po něm roku 1903 první holčička Miluška, která ale bohužel pár měsíců po narození zemřela. Roku 1905 se narodila Andulka a v roce 1913 nebo 1914 poslední Eduardův bratr Emil.¹⁰ Pro manžele Fuskovi byly děti jejich největší radostí a věnovali jim veškerou lásku a péči. Sám Eduard vzpomíná, že své rodiče velmi miloval a vztahy v rodině byly velmi citově založeny.¹¹

Fuskův otec byl velmi podnikavý a rozhodl se, že každému ze svých synů vybuduje podnik, aby mu tak zařídil nezávislost do budoucnosti. Jako první vybuďoval obchod se smíšeným zbožím, poté roku 1914 koupil hotel a dále také hospodářství s polnostmi. Rodině se tedy dařilo celkem dobře, ale tohle všechno narušil příchod světové války. Eduardův tatínek musel narukovat téměř ihned, poté došlo i na jeho tři bratry. Eduard se narukování vyhnul, jeho ročník 1901 by měl narukovat roku 1919, kdyby válka ještě trvala. Veškerá starost o majetek tedy zůstala na matce a Eduardovi, který musel opustit měšťanskou školu a začít matce pomáhat. Stal se prodávčem v otcově obchodě. Sice záviděl ostatním dětem, že mohly chodit do školy a na studia, ale chtěl mamince pomoci a nestěžoval si. Snažili se s maminkou a bratrem Ladislavem, který narukoval poslední z rodiny splatit dluhy,

¹⁰ Sám Fusek si již nevzpomíná na přesný rok jeho narození.

¹¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 1, inv. č. 1, Materiály k životopisu.

kteře měli. I přes těžkou válečnou dobu, plnou tvrdé práce a dřiny se dařilo pomalu dluhy splácet. Matka věděla, že Eduard touží po vzdělání a slíbila mu po skončení války studia v Praze. Během války se rodině podařilo všechny dluhy splatit a dokonce i našetřit nějaké peníze navíc. Eduard obdivoval svou maminku za to, jak byla pracovitá, milá a usměvavá, i přes to, že večer padala únavou po celodenní námaze. Během válečných let se Fuskovým podařilo zaplatit všechny hypotéky a ještě si nějaké peníze našetřit. Eduard i jeho matka však nejvíce toužili po návratu otce a třech bratrů z války. Eduard vzpomíná na dlouhé modlitby a nářky, když byl někdo z rodiny ve válce raněn. Jako zázrakem se ale všichni v pořádku vrátili a celá rodina se opět šťastně shledala.¹²

Když tedy bylo po válce nastala příležitost pro to, aby jeho maminka splnila slib, který mu dala. Vzala ho tedy hned roku 1919 do Prahy, kde nastoupil na Maděrovu obchodní školu, jedinou dvouletou obchodní školu, která v té době měla volné místo. Začal se tedy vzdělávat, ale brzo zjistil, že na škole nejsou kvalifikovaní profesori a že této soukromé škole jde pouze o zisk. Studium ho příliš nenaplnovalo¹³ a tak začal docházet na Právnickou fakultu Karlovy univerzity na přednášky ze státní účtovědy. Tehdy se rozhodnul, že se stane mimořádným posluchačem práv a po dodělání maturity by mohl složit státní zkoušku. Přednášky navštěvoval celé dva roky, ale nakonec studium práv nedokončil. Během těchto studií se také stal členem Jednoty sokolské a úspěšně reprezentoval v šestiboji.¹⁴

Po roce 1922 se Eduard vrátil k rodičům a pomáhal jim v zakoupené továrně na lihoviny a likéry a továrně na sodovou vodu v Poděbradech. Rodinná finanční pohoda, která po světové válce přišla ale netrvala dlouho. Na zakoupení továrny

¹² FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 46- 57.

¹³ Maděrovu školu navštěvoval jen rok, poté přestoupil na Grémium pražského obchodnictva, které roku 1922 dostudoval.

¹⁴ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 70- 74.

v Poděbradech potřebovali velké peníze a jelikož obchod v Poděbradech fungoval zcela jinak než u nich na Valašsku, došlo brzy k velkému zadlužení rodiny. Banky vypovídaly úvěry, přicházely ztráty odběratelů a pomalu se blížil krach. Eduard přemýšlel, jak rodičům pomoci a rozhodl se, že odkoupí otcovi reality a společně s nimi i dluhy, které se celkově pohybovali okolo tři čtvrtě milionu korun. Eduard se snažil jak mohl a postupně se mu dařilo budovy rozprodávat a splácet tak dluhy. Prodejem hospodářství, hotelu a dalších nemovitostí ve Valašských Kloboukách se mu podařilo získat 550 000 korun, takže se dluhy podařilo splatit. Došlo však i na likvidaci továrny v Poděbradech a prodej ostatních nemovitostí, které Eduard vlastnil. Prodal i svůj dům, který tam měl a dal peníze rodičům a ti se přestěhovali do Nového Mesta nad Váhom, kde měl syn Ladislav pronajaté řeznictví a uzenářství. Eduard mu v tomto obchodě začal pomáhat.¹⁵

2. 2 Počátky podnikání

Fusek tedy žil s rodiči a bratrem Ladislavem na Slovensku, ale stále více a více si uvědomoval, že vlastně sám neví co se svým životem dál. Zachránil rodinu, koupil otcí stateček ve Velkých Šinkvicích nad Váhom a vlastně nevěděl co dál. Během práce v řeznictví se seznámil s jakýmsi inženýrem Schwachem, který se zabýval výrobou patentů a jejich prodejem průmyslovým podnikům. Eduarda to velmi zaujalo a začal k němu chodit do dílny a později se rozhodl, že také nějaký patent sestrojí. 15. března 1925 podal u patentního úřadu v Praze patent s názvem Patentní elektrické pojistky. Po podání přihlášky začal pracovat na jejich zkonstruování. Pořídil si kovový lis a všemožné součástky, převážně od firmy na

¹⁵ Tamtéž, s. 77- 83.

porcelán Fritzsche a Thein v Libni, a pustil se do práce. Firmu Fritzsche a Thein nápad na jeho patent velmi nadchnul a měli zájem o spolupodnikání v tovární výrobě jeho patentu. Fusek o tom přemýšlel, ale toto přemýšlení přerušil dopis od jeho bratra Karla z Turecka. Nabádal Eduarda, aby za ním ihned do Turecka přijel a usadil se tam a lákal ho na společné farmaření a chov ovcí. Eduard tedy bratra v Turecku navštívil, ale po čtrnácti dnech se rozhodl, že pokud majitel firmy Fritzsche a Thein přijme jeho podmínky, zůstane v Československu. Nelíbili se mu neurovnané turecké podmínky a také měl víru ve svůj patent.¹⁶

Po návratu se setkal s panem Theinem a řekl mu své podmínky. Jednalo se o 100 000 korun za poloviční právo patentu, dalších 100 000 korun jako úvěr pro budoucí společnou firmu a právo stát se potom ředitelem této firmy s platem 2 000 měsíčně. Pan Thein rozhodl, že se sejdou znovu, objedou pár odborných firem a od nich si nechá poradit a potom se rozhodne. Po této cestě bylo rozhodnuto- Fusek vyhrál a podepsala se smlouva.¹⁷

Nyní už jen zbývalo založit společnost a přestěhovat se do Prahy. Sídlo společnosti, která nesla název Eduard Fusek- Továrna elektrotechnického zboží, bylo v Praze Libni, v ulici Kotlářská 64. Plný nadšení a elánu se pustil do práce. Vymýšlel další patenty, cestoval, objížděl veletrhy a firmě se začalo velmi dařit. Po půl roce na tom byl tak dobře, že se rozhodl koupit si první automobil. Přátelé mu poradili, že nejlépe koupí v Paříži a tak se tam tedy vypravil a vůz vybral. Nebylo ale možné ho přivést rovnou a musel se tedy vrátit do Prahy, vyřídit různá povolení a teprve potom bylo možné dojet s vozem do Československa. Tehdy úplnou náhodou potkal svého spolužáka Františka Širokého a jak se tak zapovídali, nabídnul mu, ať s ním jede do Paříže pro automobil. Ten souhlasil s podmínkou, že se cestou zastaví v Čáslavi u

¹⁶ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

¹⁷ Tamtéž.

jeho milé. A tak tedy vyrazili nejprve do Čáslavi, kde se Fusek seznámil s rodinou pana Malého, ředitele kůru tamějšího kostela. Jeho dceru Hanu¹⁸ si později, roku 1929 vzal za ženu. Podnikání se tady vyvíjelo velmi slibně, ale jak se rok s rokem sešel, vše se změnilo.¹⁹

Po roce si Fуска zavolal pan Thein a oznámil mu, že by chtěl vypovědět jeho účast ve firmě, na což měl podle smlouvy nárok, pokud dodrží tři měsíční výpovědní lhůtu. Pan Thein mu vysvětlil, že Fuskova firma se stala konkurencí pro mnohé firmy, které od něj nakupují porcelán a že tyto firmy z tohoto důvodu začaly nakupovat jinde. Jelikož firma Fritzsche a Thein se primárně zabývá výrobou porcelánu, bylo rozhodnuto Fuskovu společnost zrušit. Tohle pro něj byla těžká rána a opět se ocitnul v situaci, kdy nevěděl co dál.²⁰

Nakonec se rozhodnul vydat si inzerát a pomocí něj sehnat nějakého finančníka, který by mu pomohl. Ozval se mu pan Bartoš, který se stal jeho partnerem a Fusek si pronajal dílny ve Vršovicích, kde musel začít budovat podnik zase od začátku. A v této době ho opět zachránila šťastná náhoda, protože potkal bývalého spolužáka z Grémia pražského obchodnictva Ferdinanda Slavíka, který v té době pracoval jako prokurista u firmy PAL.²¹ A s ním se dohodnul na spolupráci a spolu se svými výrobky vzal na turné po celé republice i výrobky firmy PAL. Během pouhého jednoho roku se Fusek stal jedním z největších velkoodběratelů této firmy a získal u nich velmi výhodné nákupní podmínky. Velmi se mu dařilo a téměř nepřetržitě jezdil do Lipska na veletrhy, kde se dále vzdělával a zdokonaloval, protože Československo bylo oproti Německu stále o něco pozadu. I přesto neměl pan Bartoš s Fuskovým podnikáním trpělivost a dal mu výpověď. Naštěstí nechtěl

¹⁸ Ve vydaných vzpomínkách je jeho žena jmenovaná jako Hana, ale v dopisech z osobního fondu E. Fуска je podepsána jako Jana.

¹⁹ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 93- 97.

²⁰ Tamtéž, s. 94- 95.

²¹ Palaba baterie.

peníze hned a dohodli se na splátkách, takže Fusek teď stál na vlastních nohách, ovšem bez peněz a s dluhy.²²

Snažil se všemožně prosadit na domácích, ale i zahraničních trzích. V Lipsku na veletrhu měl za tímto účelem dokonce svůj malý stánek, díky němuž získal spoutu nových kontaktů a odběratelů. Jeho výrobky se objevily téměř v celé Evropě, dokonce i na Islandu. Také se mu v Lipsku podařilo uzavřít zakázku za skoro milion korun s firmou Vulvord, která mu velmi pomohla k vzestupu.²³

2.3 Úspěšná kariéra podnikatele

Fuskovi se tedy dařilo, ale jak to většinou bývá, po strmém vzestupu přijde pád. Světová hospodářská krize se nevyhnula ani Československu a veškeré mezinárodní obchody mezi lety 1930–1932 zamrzly. To se stalo i Fuskovi a byl tak nucen opouštět zahraniční trhy. V této době se seznámil s Evženem Fuksem, který byl majitelem zlatnictví na Václavském náměstí. Jak se říká, ti dva si padli do oka a Fuks Eduardovi nabídnul, že by mohl mít také obchod na Václavském náměstí. Fuks měl možnost mít tam svůj závod, ale stěhovat se tam nechtěl tak nabídnul pronájem Fuskovi. Sice to bylo v době krize riskantní, ale Fusek se rozhodnul smlouvu podepsat. Došel k závěru, že zkombinovat výrobu s obchodem by jeho podnikání mohlo pomoci a mohl by tím získat nové zákazníky. Nechal místnosti vybavit a zakrátko se tam přestěhoval. Později elektrotechnický obor rozšířil i o radiotechnické potřeby. Sídlem Fuskova podnikání se na dlouhou dobu stalo Václavské náměstí 33.²⁴

²² FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 95.

²³ Tamtéž, s. 96–97.

²⁴ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

Podniku se velmi dařilo a rychle se rozšiřoval, nejprve zabral celé patro, potom všechny sklepy a nakonec i podkroví. To ale Fuskovi pořád nestačilo. Během svého podnikání objel skoro celou Evropu a poznal mnoho radiotechnických velkoobchodů a jeho snem bylo zřídit obrovský elektro- radio obchodní dům přímo v Praze. Za tímto účelem koupil dům na Fochově ulici naproti Radiožurnálu. Prostory tedy měl, ale neměl dostatečné finanční prostředky a rozhodnul se s výstavbou počkat. Doba mu ale nedovolila si tento sen splnit a následným útekem z vlasti skončil pouze plány na výstavbu. Fusek v Praze vlastnil i další nemovitosti. Šlo o dva domy na Barákově ulici- v jednom bydlel se svou ženou Hanou a dcerami²⁵ a druhý výhodně koupil a počítal s ním pro tovární výrobu. Dále vlastnil dvacet hektarů pozemků mezi Žižkovem a Hrdlořezy. Na těchto pozemcích měl v plánu zbudovat celé město- činžáky, kostel, parkoviště, benzinové stanice, opravárny. K tomuto však bohužel také nedošlo. Fuskovi plány a majetek byly obrovské a v této době se mu opravdu dařilo.²⁶

Koupil také vilu Pomněnka v Luhačovicích, kterou daroval své mamince, lesy ve Valašských Kloboukách a manželce Haně vybudoval vilu v Poddubí. Své podnikání stále více rozšiřoval, začal se specializovat i na výrobu lustrů a lamp. Tato světla byla revoluční a také ho velmi proslavila.²⁷

2. 4 Politická kariéra do roku 1948

V této kapitole se budu vracet v čase a zabývat se Fuskovým politickým působením. Vráťím se nyní do roku 1919, kdy Fusek studoval v Praze. V této době se

²⁵ Eva, narozena 1931 a Věra, narozena 1932.

²⁶ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 100- 101.

²⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 1, inv. č. 1, Materiály k životopisu.

doslechl o působení nového politického hnutí živnostníků a obchodníků s názvem Živnostensko- obchodnická strana středostavovská (ŽOS). Zjistil, že toto hnutí nemá žádnou mladou generaci a rozhodl se společně s dalšími čtyřmi mladými muži vytvořit dorost Živnostensko- obchodnické strany středostavovské. Dali dohromady program, nechali si ho stranou schválit a vytvořili organizační řád této společnosti. Těchto pět zakladatelů se potom rozjelo po Čechách a budovalo místní organizace. I přesto, že všichni byli chudí studenti, tak se jim dařilo. Jenomže pak Fuska potkal finanční krach jeho rodičů (1922–1924) a politické činnosti zanechal a odjel za rodiči na Slovensko.²⁸

Během prvních sedmi let jeho podnikání se politice skoro vůbec nevěnoval. Pouze čas od času zavítal jako host na sjezd dorostu Živnostensko- obchodnické strany, kam byl jako jeho zakladatel zván. Po otevření prodejny se seznámil s panem Jaroslavem Orlickým, který mu dodával součástky a věděl, že Fusek se angažoval v založení dorostu ŽOS. Ten Eduarda po delším přemlouvání přesvědčil, aby s ním zašel na schůzi ŽOS. Fusek tam promluvil a členům se zalíbil a po roce se stal členem živnostenské strany. A o další rok později se konala valná hromada, na které se volil předseda této organizace. Kandidáti byli dva a ani jeden nebyl ochoten ustoupit a prali se o místo. To rozlobilo ministra Najmana, který byl valné hromadě přítomen a rozhodnul, že pokud se nedohodnou, navrhuje třetího kandidáta- právě Eduarda Fuska. Tak byl tedy úplnou náhodou Fusek zvolen předsedou První organizace živnostníků. Funkci přijal a jeho pilnou prací se tato organizace zakrátko stala vedoucí organizací na Vinohradech. Fuskovi se v čele této organizace velmi dařilo, během jeho vedení vstoupilo mnoho nových členů a jeho popularita stoupala.

²⁸ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 70- 77.

Byl dokonce zvolen předsedou okresu, což byla funkce, ze které se dalo kandidovat až do Národního shromáždění.²⁹

Mimo to se také stal místopředsedou Pražské městské pojišťovny, v této funkci zůstal od roku 1939 do roku 1945, tedy celou druhou světovou válku. Ihned po zřízení Protektorátu, bylo zrušeno politické stranictví a všechny tehdejší strany se spojily v Národní souručenství a Fusek byl v rámci něj jmenován předsedou okresního vedení na Královských Vinohradech a také členem předsednictva župy hlavního města Prahy. Eduard Fusek byl velmi činným a aktivním člověkem a zastával mnoho funkcí. Některé z nich ve svých pamětech zmiňuje, jiné ne. Já se nyní pokusím pár jich vyjmenovat. Byl předsedou sekce radioobchodníků při Grémiu pražského obchodnictva, členem kuratoria Ústavu pro zvelebování živností, místopředsedou Středostavovského autoklubu, prvním místopředsedou Ústřední rady obchodnictva československého, členem zastupitelstva Nezávislé jednoty československých legionářů a mnoho dalších.³⁰

Fuskova politická hvězda stoupala i za války a to s sebou přinášelo komplikace. Hned v roce 1939 se s přáteli pustil do různých odbojových aktivit, a právě proto, že byl tak známou osobností, dostal jednoho dne předvolání na gestapo. Těchto předvolání dostal během války celkem šest a většina důvodů, proč byl předvolán byla pravdivá. Například gestapo se dozvědělo, že Fusek dal 200 000 korun generálu Bílému a československým pilotům, což byla pravda. Vždy měl ale obrovské štěstí a pokaždé se z gestapa vrátil. Spousta lidí z jeho okolí podobné štěstí neměla. Jeden z jeho výsledků na gestapu vedl jistý Antonín Lang. Když Fusek prokázal, že je nevinný, začal se Lang vyptávat na Fuskův obchod, protože sháněl jakousi anténu. Lang začal u Fuska nakupovat a brzy Fuskův obchod doporučil

²⁹ Tamtéž, s. 104- 105.

³⁰ Časopis Úspěch všechny jeho funkce vyjmenoval v článku o něm. Úspěch, roč. VII, s. 217- 226.

ostatním Němcům z gestapa. Chodili k němu nakupovat i Langovi nadřizení a postupem času od nich začal Fusek získávat informace.³¹

Dozvěděl se, kdo na něj sepsal udání, viděl dokonce i svůj vyšetřovací spis a Lang dokonce i některé udání založil a zabránil tak jejich prošetřování. Dá se říci, že se z Langa a Fuska stali jacísi „přátelé“. Lang měl za ženu Češku, velkou vlastenku, která měla na Langa vliv a on se Čechům snažil pomáhat pokud to šlo. Langa velmi mrzelo, kolik lidí bylo popraveno kvůli udavačům. Začali s Fuskem pracovat na seznamu těchto řemeslných udavačů, kteří za peníze donášeli na spoluobčany. Lang a jeho spolupracovník Kaiser vybírali tyto jména z generální kartotéky a tímto způsobem se k Fuskovi dostalo téměř 250 jmen. Fusek se také seznámil s případy mnoha popravených, viděl i mnoho materiálů týkajících se Lidic. Lang a Kaiser tímto velmi riskovali- za vynesení materiálů z gestapa hrozila okamžitá poprava.³²

Takto tedy Fusek prožíval válku. Určitě stojí za zmínku jak to s Langem a Kaiserem dopadlo, jelikož to byli Fuskovi blízcí spolupracovníci. Lang se nechal naverbovat a přeložit do Maďarska, kde zemřel v boji. Kaiser byl při nesení materiálu Fuskovi zatčen, bylo to už na konci války, a Fusek proto prohledal sběrné tábory zatčených Němců, kde Kaisera našel, nahlásil jeho činnost ve prospěch československého obyvatelstva a docílil jeho propuštění. Kaiser se dostal na ministerstvo vnitra jako znalec pro otázky gestapa a zatýkání jeho členů. Většinu z nich osobně znal a věděl, jak se během války chovali.

Válka se chýlila ke konci a Fusek schovával velmi cenný materiál, který mohl usvědčit spoustu udavačů. Velké množství těchto udavačů bylo z komunistické strany. Nacisté je zatkli a výměnou za svůj život udávali ostatní. Rozhodl se o něm říci architektovi Jaroslavu Šandovi, jehož žena zemřela v Osvětimi a spolu s ním

³¹ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 124- 152.

³² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

převezl materiály na bezpečná místa na Sázavu. Šanda ale nevydržel mlčet a musel někomu vyzradit, že tyto materiály existují. Hned po skončení války se na Fuska začala v jeho obchodě vyptávat policie a díky svým stykům si zařídil schůzku s dr. Prokopem Drtinou a o materiálech mu řekl. Drtina se nejprve choval nedůvěřivě, ale nakonec zavolal šéfa zpravodajské služby ministerstva vnitra generála Bartíka. Fusek se s Bartíkem dohodl, že mu dá veškeré materiály a Bartík mu zato napsal tři dopisy, ve kterých je psáno o Fuskově činnosti a jasně nařízeno, že na něj nesmí být vydán zatykač a nesmí být ani jinak pronásledován. S těmito dopisy se Fusek vydal na Zemský národní výbor, aby byl zatykač na něj zrušen. Tam se setkal s Josefem Srpkovským, který zatykač zrušil a nabídnul Fuskovi, aby se přidal ke komunistům. Samozřejmě to odmítnul.³³

Praha byla konečně osvobozena a Košická vláda oznámila svůj program a jména ministrů. Živnostenská strana byla zakázána a pomalu se blížila tragédie, která vyvrcholila únorem 1948. Přesto, že Živnostenská strana byla zakázaná, působil Fusek mezi roky 1945–1948 v Národním shromáždění. Vstoupil do jediné nesocialistické strany- do Československé strany lidové. Jako poslanec vystupoval proti komunistům, vedl na toto téma mnoho přednášek i mezi lidem. Fusek byl velmi populárním i v lidové straně a byla mu nabídnuta kandidatura na poslance, kterou odmítnul. Vstupu do Národní fronty se ale i tak nevyhnul. Pracoval v Ústředním svazu obchodu, kde ho jednoho dne navštívil ministerský předseda Fierlinger a řekl mu, že v Národní frontě bude určitý počet mandátů pro tzv. odborníky. Ústřední svaz obchodu nakonec Fuska přesvědčil a ten se stal poslancem přesto, že o to příliš nestál. Působil ale jako poslanec až do roku 1948, přesto, že patřil k demokratům, kteří měli

³³ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 156- 157.

vždy méně hlasů než levicové síly v poslanecké sněmovně, a vlastně prohráli ve všem čeho chtěli komunisté dosáhnout.³⁴

³⁴ Tamtéž, s. 164- 178.

3. Únor 1948 a politický exil

Na tomto místě jsem se rozhodla vsunout krátkou kapitolu, která nastíní obecné události „Vítězného února“ a následného politického exilu. Jak je snad všem známo, počátek roku 1948 změnil na dlouhá léta politickou situaci v Československu a donutil nemalý počet obyvatel k odchodu z vlasti.

Problémy přicházely postupně již od voleb konaných v roce 1946, protože po nich došlo k výraznému posílení KSČ. Výrazným problémem bylo obsazení ministerstva zemědělství, zda budou místa obsazena komunisty nebo demokraty, což je samozřejmě velký rozdíl.³⁵ Mezi další problémy patří například otázka vyvlastňování půdy.³⁶

Nejdůležitější příčinou k převzetí moci komunisty byla demise ministrů přijatá prezidentem Benešem. K této situaci došlo kvůli otázce Státní bezpečnosti. Komunisté měli výborně naplánovanou situaci a dosazovali své členy na klíčová místa ve Státní bezpečnosti. Zde tedy vidíme velice úzkou spolupráci mezi špičkami KSČ a StB a tuto spolupráci samozřejmě nesli nelibě veškeré nekomunistické strany.³⁷ Zde se bohužel ukazuje, že demokratické strany neměly dost síly, aby se komunistům v této situaci nějak razantněji postavili. Situace během února gradovala a vyústila až v demisy, kterou podali nekomunističtí ministři, a kterou prezident Beneš přijal.³⁸ Tito ministři poté byli nahrazeni komunisty a v podstatě tak došlo k „legálnímu“ převzetí moci komunisty. O této legalitě se však dá hodiny a hodiny polemizovat.

³⁵ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 270.

³⁶ Tamtéž, s. 274.

³⁷ KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993, s. 120.

³⁸ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 497.

Nyní se tedy občan Československa ocitá ve státě vedeném jednou stranou podobně jako tomu bylo za protektorátu. Spousta těch, kteří se po skončení války upínali k demokracii a míru, pociťuje beznaděj a zklamání. Ti, kteří si uvědomovali nebezpečí, které tato situace přináší, začali mnohdy uvažovat o odchodu z vlasti. A politici nesouhlasící s komunistickou ideologií patří mezi první, kterých se odchod z vlasti týkal.³⁹ Mnohdy si totiž museli vybírat mezi záchranou vlastního života a odchodem do exilu. Ani volba odchodu však nebyla jednoduchá, přechod hranic byl velice riskantní. Eduard Fusek, jak uvidíme níže, je jednou z těchto osob.

³⁹ TRAPL, Miloš: *Exil po únoru 1948. Počátky politické organizovanosti a činnosti poúnorové emigrace a vznik Rady svobodného Československa*. Olomouc 1996, s. 6.

4. Rok 1948 v životě Eduarda Fуска

Stejně jako mnozí další byl i Eduard Fusek překvapen příchodem „Vítězného“ února. Nikoho nenapadlo, že by mohlo dojít k tomu, k čemu pak došlo.⁴⁰ Fusek se stejně jako většina jeho spolupracovníků upínal volbám, se kterými se počítalo asi v květnu roku 1948. Věřil, že komunistická strana bude v těchto volbách poražena. K tomu však bohužel nedošlo. Vynechám zde popis všeobecných událostí a příčin „Vítězného“ února a stručně vyličním kde a jak se o převratu dozvěděl právě Fusek.

Týden před krizí se Fusek účastnil turné po různých městech, kde řečnil. Navštívil třeba Chrudim a Litomyšl. Poté jel zpátky do Prahy a po cestě ho stavěli různé hlídky a musel se vždy legitimovat. Nepřikládál tomu větší význam. Dojel domů a ráno se vypravil vlakem do Brna, kde měl přestupovat. A právě v této chvíli potkal kolegu poslance z Uherského Brodu, který nechápal, kam Fusek jede a řekl mu, že je komunistický převrat a že komunisté obsadili sekretariát národně socialistické strany. Fusek tomu nevěřil a byl v šoku, naskočil na vlak zpátky do Prahy a rozhodnul se ve vlaku najít nějaké další poslance a zjistit nějaké informace. Ve vlaku potkal poslankyni národně socialistické strany Jaromíru Žáčkovou-Batkovou. Ptal se jí co je pravdy na tom, že je jejich sekretariát obsazen. Nic nevěděla ani ona, ani místopředseda strany, který byl ve vlaku také. Jak tak nad tím přemýšleli, zjistili, jak poznají, zda se něco stalo. Pro poslankyni Žáčkovou-Batkovou měl na Wilsonovo nádraží přijet vůz z generálního sekretariátu. Pokud auto přijede, je vše v pořádku, pokud ne, něco se děje. Auto neprijelo, bylo pondělí 23. února.⁴¹

⁴⁰ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 179.

⁴¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

5. Eduard Fusek- život v exilu

5.1 Odchod z vlasti

Podle Fuskových vzpomínek rodina ještě v pondělí nevěděla, že už v sobotu opustí svou vlast jednou pro vždy. Již ve středu 25. nebo ve čtvrtek 26. února se dozvěděl, že na něj byl komunistickou stranou vydán zatykač a že by se tedy neměl vracet domů. Při rychlém zamyšlení se nad svou situací se našlo pouze jediné řešení- útek z Československa. Po poradě se ženou bylo rozhodnuto. Rodina musí opustit vlast a začali tedy okamžitě připravovat útek. Bylo to zoufalé období plné strachu, k malé úlevě došlo, když se dozvěděl, že přechod hranic pro něj plánují jeho lidé z radiooboru. Po celou dobu co ještě pobýval v Praze byl sledován tajnými policisty. Ti na něj pokaždé čekali u vozu, a proto se rozhodnul použít pro svůj útek léčku. Jel vozem navštívit svého přítele a poté vyšel z domu jiným vchodem a jel do garáží, kde měl zaparkované své nové auto. Do něj s rodinou nasedli a vyrazili směrem k bavorským hranicím, zatímco policisté čekali na jeho návrat k zaparkovanému vozu a nečekali, že by někdo jen tak opustil svůj vůz.⁴²

První zastávka na cestě byla v Plzni. Odtamtud pokračovali do Železné Rudy až k hranicím. Všude podél hranic byly postaveny komunistické stráže, když ale viděli luxusní vůz Tatra, zasalutovali a chovali se uctivě. Přejít ale hranice nebylo tak jednoduché, na nádraží v Železné Rudě našli člověka, kterého hledali a ten jim řekl, že je převede, ale ne ten den. Bylo tedy nutné někde přespát a tak vyjeli až na Špičák, kde se jim konečně podařilo najít nocleh. Spaní to ale nebylo klidné, Fusek přemýšlel co dál, jak přejít přes hranice. Podle domluvy je měli vyzvednout známí z Plzně na lyžích, a proto bylo nutné opatřit lyže i pro ně, aby byli nenápadní. V půjčovně tedy

⁴² FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 185.

sehnal lyže a vydali se na cestu. Domluvili si signál píšťalkou, vysvětlili si kdo kudy pojede a vyrazili vstříc svému osudu. Pustili se dolů ze stráně, jeli dlouho a když zjistili, že je nikdo nepronásleduje, dali signál píšťalkou a všichni tři se setkali a šťastně sjeli až do Německa. Jeli nějakou dobu a jakmile našli hospodu, zastavili v ní a objednali si pití. Pili a vůbec si neuvědomili, že nemají žádné peníze, protože je zapomněli ve voze. Majitel hospody zjistil, že se jedná o uprchlíky a nic po nich nechtěl a také jim poradil hotel. A po cestě do hotelu potkalo uprchlíky štěstí a v kapse kabátu Fusek objevil tři zlaté mince, které mu tam dal bratr Emil. V hotelu je vyměnili za peníze a zaplatili si pokoj a večeři. Na pokoji vybalili všechno co zachránili- píšťalku, čokoládu, sardinky, a kompas. Nic víc nezachránili, ale i přesto byli šťastní a konečně se klidně vyspali. Podařilo se jim uprchnout a to bylo to na čem v tu chvíli nejvíce záleželo.⁴³

Rodina se tedy ocitla v Německu a začalo se řešit co dál. Nejvíce se toužili dostat do Ameriky a požádali si o víza. Na ty se ale čekalo několik let, takže stejně museli vyřešit co budou dělat do té doby. Eduard měl v Mnichově známé, kterým hned zavolal a využil jejich pohostinnosti. Plánem bylo dostat se do Švýcarska, do Basileje, kde měl pobočku své firmy. Velice se ale spletl v člověku, kterému svěřil vedení firmy a ten mu řekl, že Fusek je vlastně uprchlík a než si vyřídí potřebné dokumenty, nemá na firmu nárok. A jako „přítel“ mu nabídnul, že firmu za 5 000 franků odkoupí. Firma měla hodnotu minimálně 20 000 franků, ale Fuskovi nezbylo nic jiného než souhlasit.

⁴³ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

5.2 Irsko

Nějakou dobu tedy přežívali ve Švýcarsku a poté se náhodou, díky jednomu známému dostali do Irska. Potkal Pavla Růžičku, kterého znal již z Prahy a ten věděl, jakému oboru se Fusek ve vlasti věnoval. Navrhnul mu, že může v Irsku vyrábět akumulační kamna. Zařídil, že rodina dostala víza a odjela do Irska. Eduard začal pilně pracovat a brzy se mu opět začalo dařit. Vypadalo to, že jim svítá na lepší časy, ale bylo tomu naopak. Jednoho dne se dceři Evě objevila vyrážka v ústech, lékař ihned nařídil, aby zůstala na pozorování v nemocnici. Po dvou týdnech ji pustili domů a všichni si mysleli, že se Eva vyléčila. Doktor ale rodičům oznámil, že Eva trpí leukémií a zbývá jí pár týdnů, možná měsíců života. To je pro každého rodiče těžká rána.⁴⁴ Doporučili jim převoz do USA nebo alespoň do Londýna.

5.3 Anglie

Útrapy, jaké bylo možné zažít v prvních obdobích exilového života, ilustruje dopis Petru Zenklovi ze dne 8. září 1949.⁴⁵ Fuskova starší dcera Eva Irsku onemocněla leukémií, lékaři na britských ostrovech nebyli dceři schopni pomoci a navrhli Fuskovi, aby dceru dostali do USA, kde ji mohou zachránit. E. Fusek proto žádá P. Zenkla, zda by mu nepomohl získat víza pro ostatní členy rodiny. Argumenty, proč chtěl víza pro všechny a ne jen pro dceru Evu, byly, že, pokud dcera Eva zemře, tak tuto rodinou tragédií mohou přežít pouze jako rodina, navíc dcera Eva měla nařízenou dietu, o níž se starala podle nařízení doktorů manželka, mladší dcera zase ovládala výtečně anglický jazyk, což jim mělo také v USA pomoci. E. Fusek prosil P.

⁴⁴ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 206- 211.

⁴⁵ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 9, inv. č. 8, Korespondence.

Zenkla, aby se za jeho rodinu přimluvil na amerických úřadech, poslal mu proto jako přílohy lékařské zprávy, fotky a další osobní data. Doktoři v Londýně totiž pouze potvrdili diagnózu z Irska a Eva bohužel i přes veškerou snahu tamějších lékařů zkrátka zemřela. Fusek se ženou již necítili důvod vracet se do Irska, ale v Anglii neměli trvalý pobyt. Ten se ale přes známé podařilo zajistit. Od polských uprchlíků se dozvěděli, že je výhodné vzít si půjčku na domek a některé pokoje pak pronajímat. Koupili tedy domek, nastěhovali se do jednoho pokoje a zbytek pronajímali. Na obživu to ale nestačilo a bylo nutné sehnat si práci. V Anglii se jim dařilo velmi zle, Eduard se nevyhýbal žádné práci- vyráběl kožené tašky, leštil lustry a podobně. Peněz měli jen po skromnu, ale vždy nějak přežili a věřili, že jednou odjedou do Ameriky.⁴⁶

5.4 USA

Pořád se upínali k možnosti víza do Ameriky a ty také roku 1951 dostali a usadili se ve Washingtonu.⁴⁷ Z Anglie se jim nakonec těžko odjíždělo, protože za dobu co tam žili si našli přátele a navíc tam byla pohřbena jejich dcera.

V Americe se také zprvu živil různě. Pracoval jako tesař, dělník nebo školník, zkrátka dělal co mohl. Manželka Hana pracovala jako prodavačka. Měla velmi nízký plat, ale v jejich situaci byl potřebný každý dolar. Teprve roku 1958 se na ně usmálo štěstí a Eduarda zaměstnala Katolická univerzita ve Washingtonu jako technického ředitele na výstavbu jednoho z největších kostelů ve Spojených státech. Během svého života v exilu je činný při budování politických organizací. Zakládá Živnostensko- obchodnickou stranu středostavovskou v exilu, byl členem Rady

⁴⁶ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 211- 216.

⁴⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

svobodného Československa a různých katolických spolků. Pro Katolickou univerzitu pracoval deset let a poté odešel do důchodu. Nebyl by to ale Eduard Fusek, aby jen tak seděl a odpočíval. Po ukončení své politické kariéry a odchodu do důchodu se věnoval organizování církevních akcí.⁴⁸ Po pracovní stránce se jednoho dne zadařilo i jeho ženě a stala se hlavní hospodyní v domě arcibiskupa.

Fusek prožil mimo vlast 47 let, dožil se na rozdíl od některých jiných exulantů pádu komunistického režimu v Československu. Byl v té době již velmi starý a nemocný a již nikdy se „domů“ nepodíval. Jeho žena zemřela 1. 4. 1994 a on zanedlouho po ní, 31. 1. 1996. Oba manželé i s dcerou Evou jsou pochováni ve Valašských Kloboukách.⁴⁹

⁴⁸ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 216- 217.

⁴⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 1, inv. č. 1, Materiály k životopisu.

6. Politická činnost v exilu

6. 1 Počátky politiky v exilu a kontakty s politickými stranami

Fusek odchází z vlasti jako poslanec lidové strany, a proto se i v exilu zapojuje do aktivit v rámci zahraniční lidové strany. Je členem Rady zahraniční lidové strany, která má na starosti reprezentaci celé strany. Včetně Fuska má 7 členů. Se stále přibývajícím počtem politických exulantů vyvstanula již v dubnu 1948 na povrch otázka, jak vlastně exil a „třetí odboj“ tvořit. Zda by se měl vytvářet na základě politických stran či nikoliv. Sám Fusek viděl „třetí odboj“ jako boj za demokracii, protože svůj stát máme, ale brutální moc nám demokracii bere.⁵⁰ Věděl, že je nutné vytvořit vrcholovou odbojovou organizaci pro osvobození Československa, ale obával se, že pokud bude tvořena politickými stranami, bude docházet ke konfliktům. Patřil tedy ke skupině, která chtěla stavět na společném národním základě, nikoliv na politických stranách. Byl si totiž téměř jist, že právě politické strany jsou nositeli sporů, ke kterým může docházet.⁵¹ Nicméně, nakonec se Fusek společně s jinými osobnostmi, které zastávaly stejný názor musel smířit s porážkou. Z tohoto důvodu dochází k závěru, že je třeba obnovit v Československu dříve zakázanou Živnostensko- obchodnickou stranu středostavovskou v exilu.⁵²

I přesto, že se mu živnostenskou stranu daří úspěšně založit, dochází zanedlouho k tomu, z čeho měl on, i někteří jiní, obavy- dochází k velkým neshodám mezi československým exilem. Problémům v Radě svobodného Československa se bude věnovat jedna z následujících podkapitol, proto se o nich na

⁵⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

⁵¹ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 271- 273.

⁵² Při založení byl použit název Československá živnostensko- obchodnická strana středostavovská v zahraničí, později se ale začalo užívat Živnostensko- obchodnická strana středostavovská v exilu.

tomto místě dopodrobna nezmiňuji. Tato skupina poslanců se snaží o této situaci informovat a změnit ji. Dopis z července 1951⁵³ nás informuje o snaze opět sjednotit československý exil a o schůzi, která se za tímto účelem v Londýně sešla. Této schůze se účastnili všichni bez rozdílu stran, pouze menšina kolegů se nezúčastnila. Během schůze sestavily úvahy o možném řešení těchto problémů a ty pak pod názvem Anketa poslanců rozesílali a ptali se na názor těch, kteří se londýnské schůze neúčastnili. Nakonec dochází k oddělení těchto osob od Rady svobodného Československa a vytvoření Národního výboru svobodného Československa. I Národnímu výboru svobodného Československa připadá samostatná podkapitola.

Jak plyne z výše popsaného, patřil Fusek mezi všeobecně známé osobnosti jak v Československu, tak i později v exilu. Mnoho lidí si jej pamatovalo jako československého politika a velmi úspěšného podnikatele. Ve vlasti zastával mnoho funkcí a měl známosti v mnoha oborech a profesích. Z tohoto důvodu se na Fуска obracelo mnoho osob, organizací i politických stran, kteří žádali pomoc nebo jej pouze chtěli informovat o svých aktivitách a jeho prostřednictvím je pak šířit dál. Takto mu například Centrální rada Podkarpatské Rusi zaslala svůj bulletin a prosila ho, aby: „*aby svým vlivem naše snahy podporoval.*“⁵⁴

Byl také v kontaktu s Československou republikánskou stranou v zahraničí. V jeho fondu se kromě korespondence nachází i výtisk *Agrární politiky*, listu, který tato strana vydávala. Na Fуска se také obrací agrární revue *Novina* s anketou, která měla vyjít v jejich vánočním čísle. Dále byl přizván do přípravného výboru oslav 20. výročí smrti Milana Hodži⁵⁵, který pořádala *Internacional Peasant Union*.

⁵³ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4, Politická aktivita v exilu.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Milan Hodža, slovenský agrárník, předseda vlády ČSR v letech 1935- 1938.

Eduard Fusek věděl z vlastní zkušenosti, že emigrovat z Československa není jednoduché. Proto se také zapojil do pomoci ostatním uprchlíkům přes různé uprchlické spolky. Jedním z nich je American Fund for Czechoslovak Refugees (Americký fond pro československé uprchlíky). Ve fondu se nalézají korespondence s doktorem Janem Papánkem⁵⁶, ve které se snažil českým exulantům veškerými způsoby pomoci. V dopise ze dne 28. prosince 1951⁵⁷ Eduard Fusek informuje J. Papánka o dvou českých emigrantkách. Alexandra Nedomová a Jana Tylová téhož dne, kdy Fusek psal tento dopis, tedy 28. prosince 1951 nastoupily na loď do New Yorku. Eduard Fusek píše, že obě jsou vzorné exulantky, které se v Anglii uplatnily jako ošetřovatelky v nemocnici. Obě slečny pocházely z výše postavených rodin a v Československu byly studentkami, přesto tuto, jak píše Fusek, „namáhavou práci vykonávaly velmi dobře a s láskou.“ Za svého pobytu ani nepožádali o změnu místa. Fusek prosí Papánka, aby American Fund for Czechoslovak Refugees těmto slečnám pomohla a žádá pro ně menší finanční výpomoc do začátku nového života v USA.

Další příkladem Fuskovi angažovanosti v pomoci exulantům může být odpověď dr. Jana Papánka ze dne 8. března 1954⁵⁸ na Fuskův dopis ze dne 14. prosince 1953. Z odpovědi J. Papánka je patrné, že Fusek jej ve svém dopise informuje o podmínkách některých exulantů ve Francii, kterým se nejspíše nedostávalo pomoci. Neboť, jak Fуска uklidňuje J. Papánek, napsal dopis Československému pomocnému sdružení v Paříži, aby na jmenované exulanty pamatovali při rozdělování pomocných zásilek, které jim zasílal American Fund for Czechoslovak Refugees.

Dále se také angažoval jako člen výboru a pokladník Czechoslovak Relief Committee v Londýně. Na členství v této organizaci ale roku 1953 rezignuje, protože

⁵⁶ Jan Papánek, jeden z představitelů American Fund for Czechoslovak Refugees.

⁵⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 9, inv. č. 8, Korespondence.

⁵⁸ Tamtéž.

již nepobývá v Londýně. Rezignaci oznámil dopisem ze 6. února 1953: „*Vážení pánové, oznamuji Vám tímto, že odjíždím do Spojených států Amerických a na základě tom resignuji na členství ve výboru a pokladnictví Vaší organizace...Děkuji Vám vážení pánové za milou spolupráci, přeju Vám hojnost úspěchů ve prospěch našich trpících emigrantů a ujišťuji Vás, že v mezích svých možností podpořím Vaše snahy i na půdě Ameriky.*“⁵⁹

6. 2 Živnostensko- obchodnická strana středostavovská v exilu

Z výše zmíněných důvodů se na podzim roku 1948 koná sjezd v Paříži za účelem obnovení živnostenské strany. První sjezd této strany se konal taktéž v Paříži, 27. listopadu 1948, a účastnilo se ho 90 členů. Jelikož Eduard Fusek byl nejvýše postavený prvorepublikový příslušník strany, stal se jejím předsedou. Spolu s ním stáli v čele Karel Blažek jako první místopředseda a Josef Kučera jako místopředseda druhý.⁶⁰ Cílem této strany bylo přiblížit se opět velikosti a důležitosti, kterou měla za první republiky. Hned na počátku vzniklo sedm sekcí této strany: obchod, průmysl, živnosti, řemesla, volná povolání,⁶¹ hospodářská sekce a zaměstnanci. Bohužel nikde není zdokumentováno, kolik členů strana měla. Co se týče základní organizace, byla dělena na skupiny podle zemí, kde exulanti žili. Na začátku jich bylo šest: pařížská, německá, italská, švýcarská, anglická a irská. Později se připojila kanadská a americká. Každá měla v čele svého předsedu, ale tyto

⁵⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4, Politická aktivita v exilu.

⁶⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

⁶¹ Například advokáti nebo lékaři.

osoby se často střídali, neboť většina uprchlíků se snažila dostat do Ameriky nebo jiných zemí v zámoří, a proto většinou v každé skupině působili jen určitou dobu. Později se ještě utvořila skupinka slovenských živnostníků, jež vedl Edmund P. Okrucký.⁶²

Co se týče organizace každé skupiny, stál v jejím čele výbor se 3- 12 členy. Nad nimi stál ústřední výkonný výbor s předsednictvem a Fuskem jako předsedou strany. Podle organizačního řádu ŽOS v exilu byly členské poplatky stanoveny na dva dolary nebo stejnou částku v jiné měně. Jelikož straně velmi chyběly peníze na vybavení- papíry, psací stroje, atd., apelovalo vedení na své členy, aby pokud mohou dávali dobrovolné příspěvky. Zároveň se také postupně navyšovala cena členství ve straně. Velmi důležité také bylo vyplnění přihlášky, kde členové mimo jiné podepisovali: „*Že se nikdy, zejména v době od roku 1938 do dneška nedopustili žádného činu a jednání, které by se nesrovnávalo se ctí čs. vlastence, řádného občana a demokrata.*“⁶³

Jako jiné strany začali i živnostníci vydávat v exilu svá periodika. S vydáváním začali již v roce 1949, ale z nedostatku peněz bohužel netrvalo dlouho. Jednalo se o časopisy *Československý živnostník*, *Národní střed* a *Návrat*. Pro svou potřebu vydávali *Informační korespondenci ŽOS*. Mimo jiné se snažili prosadit i v rádiu Svobodná Evropa, kde požadovali svůj pravidelný pořad, ale to se jim nakonec prosadit nepodařilo.

Všichni, kteří po roce 1948 odešli z vlasti věřili, že se zase brzo vrátí a jejich exil nepotrvá dlouho. Dokladem nám může být dopis Josefa Kučery⁶⁴ Eduardu Fuskovi, ve kterém mu přeje úspěšné plnění funkce do doby než předstoupí před

⁶² Člen ŽOS na Slovensku, majitel řady podniků, po roce 1948 odešel do Francie, roku 1953 do USA.

⁶³ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

⁶⁴ Josef Kučera, vedoucí pařížské skupiny živnostníků.

příslušníky strany ve vlasti.⁶⁵ Hlavním cílem celé strany byl boj za obnovení demokracie v Československu a obrana živnostníků a střední vrstvy. Pořádali přednášky a besedy a někteří členové materiálně pomáhali lidem ve vlasti nebo pomáhali zařizovat víza pro uprchlíky.

V roce 1952 dne 28. června napsal Miroslav J. Švestka dopis,⁶⁶ v němž popisuje založení Živnostensko-obchodnické strany středostavovské v exilu, což je exilový pokračovatel Československé živnostensko-obchodnické strany středostavovské, která byla zakázána Košickým vládním programem 5. dubna 1945. ŽOS v exilu byla obnovena dne 27. listopadu 1948 v Paříži. Jejími hlavními cíli byly: držet se dědictví ŽOS, získat politickou samostatnost a práva, která mají všechny politické exilové strany, a v neposlední řadě spolupracovat s tradičními politickými spojenci – agrárníky (Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu). Do čela strany bylo zvolené pětičlenné předsednictvo – E. Fusek (předseda), J. Kučera (místopředseda), K. Blažek (místopředseda), M. J. Švestka (jednatel, generální tajemník), J. Mužík (finanční referent).

Fusek k obnovení strany napsal, je možno říci, krátký manifest *Na cestu obnovené straně ŽOS*⁶⁷: „*Program první domácí vlády republiky, vlády národní fronty Čechů a Slováků Článek IX.: Vláda je odhodlána vykořenit fašismus politicky a morálně do všech důsledků, vyhlásí zákaz všech fašistických stran a organizací a nedovolí obnovení v jakékoliv formě těch politických stran, které se tak těžce provinily na zájmech národa a republiky- agrární strany, její odnože tzv. živnostenské strany, Národní sjednocení...*

⁶⁵ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

⁶⁶ Tamtéž. Dopis neobsahuje jmenovitě adresáta, ale z kontextu vyplývá, že byl adresován celé Radě Svobodného Československa.

⁶⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4, Politická aktivita v exilu.

Tak zní programové prohlášení vlády neblahých Košic. Živnostenský stav, organisovaný ve své 90% většině v živnostenské straně, tvořící tábor více než půl milionů voličů byl dne 4. dubna roku 1945 ponížen a pošpiněn. Vržen mu v tvář urážka, že je to živel nespolehlivý a fašistický.

Měsíc na to 4. května začala v Praze revoluce. Kdo ji začal a kdo byl jedním z nejneohroženějších bojovníků? Začali ji ti malí a drobní živnostníčkové, kteří 4. května 1945 revolučně začali odstraňovati nařízené německé nápisy a svých krámech. To byl první zjevně revoluční čin. A potom přišel 5. květen, boje na barikádách a smutná bilance padlých vlastenců. Mrtvých bylo 1700 mužů, žen a dětí. Magistrát pražský vydal statistiku. Šest set šestnáct z toho počtu byli padlí živnostníci a obchodníci- Plná třetina, oněch příslušníků národa, o kterých před měsícem v Košicích rozhodli- že jsou fašisté...

Fašističtí živnostníčkové hrdinně padli v počtu šest set šestnácti osob. V dalším počtu padlých 1000 osob byly ostatní stavy. Dělníků tam bylo kol 280. Čísla mluví.

Čtrnáct dní na to, když se vrátil prezident republiky Beneš do Prahy, navštívil jsem ho s naším poslancem Ostrým na Hradě. Protestovali jsme, proti zákazu strany ŽOS. Příslušníci této strany ukazovali svoje vlastenecké myšlení v době okupace zjevně, nebyli a nejsou fašisty – jsou a zůstanou vlastenci- rozhodnutí o zákazu strany je kruté, nezdůvodněné a urážející. Po hodinové rozmluvě s prezidentem jdeme z hradu smutni. Nepochopili jsme. Schází se k poradám předsednictvo strany, jsou konány intervenční návštěvy u ministrů. Sám jsem se zúčastnil návštěvy u ministra spravedlnosti Stránského. Přesvědčujeme, dokládáme bohatou odbojovou činnost, poukazujeme na naše popravené přední činitele Pekárek, Matouš, Helmichj.

a. j., ale nic na plat. Ministr Stránský nám přátelsky odpovídá, dostane se i na řešení Vaší otázky, jen trpělivost- nyní bojujeme o holou demokracii...

Předsednictvo se schází pravidelně a je rozhodnuto vyslat naše lidi do stran. Je schůze u kol. S... Každý se zdráhá, kde má vstoupiti. Losuje se z klobouku. Kdo si co vybere, tam musí jít... A tak jsme se rozešli a při tom tajně pracovali po celou dobu tří po sobě jdoucích roků, až přišel neblahý únor 1948.

Kdo mohl utekl přes hranice, z pekla nesvobody na západ, aby v sebe větším strádání a nedostatku, přec jen dýchal vzduch svobody...

Roztroušení po celém světě- dovídáme se jeden o druhém. Jsme všichni za jedno. Obnovit slavnostně činnost živnostensko-obchodnické strany.

A tak dochází k památnému 27. listopadu 1948, kdy ve vyhnanství, v chudobě a strádání ožívá čistá a neposkvrněná politická myšlenka. Daleko od vlasti, ve svobodné Francii po desíti letech násilného potlačení obnovujeme a křísíme k novému, slavnému životu čl. živnostensko- obchodnickou stranu středostavovskou.

Živnostenstvo, které v naší vlasti v převážné části representovala strana ŽOS nebylo novodobým zjevem. Prodělávalo celé fáse života ve starých dobách ve středověku a v nové době. Hledalo a musí tak činiti i v budoucnosti aby svou existenci zabezpečilo a svůj vliv ve veřejných věcech uplatnilo. Po důkladné výstavbě odborového života /cechů, společenstev, svazů a grémií/ bylo jen příkazem doby promítnouti moc odborovou do moderního pojetí politické organizace.

A byl to v prvé řadě tehdejší veliký politik, poslanec na říšské radě, náš pozdější prezident osvoboditel T. G. Masaryk, který v roce 1908 řekl: Vy živnostníci chcete-li zabezpečiti své existence a svou budoucnost, musíte se postavit politicky na vlastní nohy a jako dělníci a sedláci vybudovati si svou vlastní stranu.

Ministři Mlčoch a Najman se ujali průkopnické politické práce. Začali s ní v roce 1911. V roce 1914 válka přerušila slibné dílo. Po válce vstupuje strana do prvních voleb. Získává 6 poslaneckých mandátů. V druhých volbách 13 poslanců, ve třetích 14, ve čtvrtých 17 poslanců... A tak politické hnutí v soustavě nepřetržitě vzestupně roste a sílí až do příchodu druhé světové války.

A my zde v zahraniční jako pokračovatelé politického díla budeme postupovati v úsilí spojití ve středostavovské demokracii vše, co k sobě patří. Tak jako v minulosti navážeme na program postaviti se proti dravosti a extrémům velkokapitalismu na jedné straně- a postaviti hráz proti hnutí proletarismu, hlásajícího stejně zničení podnikání zkomunizováním a zesocializováním na straně druhé. Byli jsme a budeme pro sociální vyrovnání s náplní sociálně reformní strany.

Strana se vždy hrdě hlásila k programu sociální spravedlnosti všem a pro všechny. Kdo v demokratickém státě pracuje, ať již na svém, anebo na cizím má právo, aby žil. Budeme vždy usilovat o to, aby vlastnictví a podnikání bylo zabezpečeno řádnými zákony.

Stavěli jsme se v minulosti vždy proti jakékoliv diktatuře ať z leva, či zprava. Živnostnictvo není a nebylo živlem rozvratným, toužili jen vždy po klidu, pořádku a bezpečnosti ve státě.

Střední stavy a to jsou především zemědělci a živnostníci uvědomili si dobře, že jejich místo ve státě byl onen koncentrační střed, který za každé politické konstelace musí býti rozhodujícím a spoluvědoucím činitelem.“

Počátkem roku 1949 byla strana zklamána tím, že se ve Washingtonu ustanovil orgán československého odboje Rada Svobodného Československa bez přítomnosti zástupců ŽOS v exilu. ŽOS dostala tři místa v plénu Rady – Fusek, Švestka, Dezort. Během roku 1949 se ŽOS snažila vybojovat rovnoprávnost v Radě.

Konalo se tak na oblastním sboru Rady v Paříži, těchto jednání se již Fusek neměl účastnit, jednání tak vedli Švestka, Kučera, Dezort. V lednu 1951 byl svolán 30 členný výbor Rady svobodného Československa, ŽOS požadovala, aby bylo Fuskovi jako předsedovi strany zajištěno vízum a uhrazeny cestovní výlohy, s čímž jim nebylo vyhověno. Přesto nejmenovaný člen ŽOS vše Fuskovi zařídil a ten mohl odjet do Washingtonu na jednání. Zde 25. ledna 1951 odešlo 13 členů Rady Svobodného Československa a založilo Národní výbor Svobodného Československa, ke kterému se údajně Fusek chtěl připojit. 19. a 20. března se konaly v Paříži porady ŽOS, zda se mají řídit Fuskovým rozhodnutím. Předsednictvo i členové ŽOS byly pro to, aby ŽOS stála v Radě Svobodného Československa, Fusek tedy z Paříže odjel se slibem, že bude konat tak, jak rozhodlo zasedání strany. Přesto již 16. dubna 1951 měl Fusek oznámit telefonicky H. Ripkovi, že přijímá návrh ke spolupráci s Národním výborem svobodného Československa. Dopisem z 1. května 1951 měl Fusek ohlásit Radě, že se sám za sebe, osobně rozhodl pro spolupráci s Národním výborem svobodného Československa.⁶⁸

Stranický a informační zpravodaj ŽOS č. 6, str. 6 informuje: 9. června 1951 se zbylí členové předsednictva usnesli, že Fusek jednal proti usnesení strany. Zároveň Fuska zbavili funkce předsedy, kterou prozatímně zastával K. Blažek. A vyzvali Fuska k tomu, že pokud uzná a bude se snažit odčinit své chyby, bude přijat zpět. Fusek se k této skutečnosti oficiálně nevyjádřil. Zpráva dále informuje, že ŽOS v exilu chtěla vzniklou situaci řešit neveřejně, vnitrostranicky. Fusek ovšem situaci přeměnil v politickou aféru a svolal předsednictvo. Když se členové sjezdu nezúčastnili, pohotově jmenoval nové členy. Údajně měl Fusek informovat o vnitrostranické krizi ostatní předsedy politických stran s prosbou, aby se nevměšovali

⁶⁸ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

do těchto záležitostí. Důležité je, že se ŽOS v exilu distancovala od veškerých Fuskových osobních rozhodnutí spolupracovat s Národním výborem svobodného Československa. Švestkova zpráva dále říká, že ačkoliv K. Blažek, jenž vydával výše citovaný oběžník strany a distancoval se od rozhodnutí Fuskových, se pod vlivem Fuskových výhružných dopisů v lednu 1952 přidává na jeho stranu.

Začátkem roku 1952 Fusek přijíždí na různá jednání do Washingtonu, kde vystupuje jako předseda ŽOS v exilu, i když byl již 9. června 1951 tohoto předsednictva zbaven. Zajímavé je, že Fusek ačkoliv nebyl přímo pozván na jednání, chtěl proplatit cestovní výdaje, dožadoval se toho i u National Committee for Free Europe. Závěrem Švestka říká, že Fusek během prvních let existence ŽOS v exilu postupoval proti jejím stanovám, vše dělal jen pro prospěch své osoby. Švestka se dále vyjádřil: *„Dobře jsme spolupracovali [s Fusekem], leckterý boj vedli společně! Leč v exilu se Fusek změnil k nepoznání tak, že jsem to přičítal a vysvětloval chorobou.”*⁶⁹

Rozkol v ŽOS v exilu koresponduje s rozkolem v samotné Radě Svobodného Československa, Fusek a posléze i Blažek chtěli spolupracovat s nově založeným Národním výborem svobodného Československa, kdežto ti, kteří stáli za Švestkou a zbytkem předsednictva, měli v plánu zachovat spolupráci s Radou svobodného Československa.

2. dubna 1951 se v Londýně setkali E. Fusek, jako předseda ŽOS v exilu spolupracující s Národním výborem svobodného Československa, a dr. S. Bellušem.⁷⁰ Jednalo se o tom, co se vlastně odehrálo v lednu téhož roku ve Washingtonu. Belluš, jako člen předsednictva Demokratické slovenské strany, hájil zájmy slovenských stran. Jelikož v Radě svobodného Československa byl národní

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4, Politická aktivita v exilu.

nepoměr v zastoupení Čechů a Slováků, zastávali slovenské strany především názor, aby byl exil tvořen na základě Košického vládního programu, aby tedy nebyly uznané strany ŽOS a Národní sjednocení, tyto strany jako strany československé mají členy jak mezi Čechy tak i Slováky, mohly být konkurentem stran slovenských a roztržít ještě více slovenské politiky. Jelikož ale Rada neměla zatím zájem na tom, aby revidovala československý poměr, rozhodlo se vedení Demokratické slovenské strany k revizi názoru na uznání ŽOS a Národního sjednocení. Slovenští demokraté měli zájem na lednovém jednání Rady ve Washingtonu přibrat do předsednictva jak ŽOS tak i Národní sjednocení pouze za předpokladu, že dvě nově vzniklá křesla tyto strany obsadí svými slovenskými členy. Toto se mělo dít zatím bez přizvání ŽOS a Národního sjednocení. Podle informací sdělených Bellušem Fuskovi byl toto hlavní důvod rozdělení Rady, ovšem jak neustále připomínal: Slováci neměli vůbec zájem na tom, aby Radu rozdělili, chtěli pouze vyrovnat poměr zastoupených Čechů a Slováků.

Rok 1952 byl ve znamení snah o znovusjednocení Rady svobodného Československa, ovšem bezúspěšně, čemuž korespondovali zjevně i snahy ŽOS v exilu. V roce 1953 byl největším problémem strany rozkol ve stranické skupině v New Yorku. Informují o tom dvě zprávy: první byla adresovaná generálnímu předsednictvu strany ve Washingtonu napsaná dne 30. prosince 1953 J. Kučerou a M. Švestkou; druhá zpráva je adresovaná všem členům stranické skupiny v New Yorku napsaná 14. ledna 1954 M. Švestkou.⁷¹ Ačkoliv jsou to několika stránkové zprávy, je jejich vypovídací hodnota téměř nulová. Dovídáme se pouze, že Paulat a Štekr byly z nejasných důvodů zbaveni členství. Ovšem konkrétní důvod zprávy neuvádějí, uvádějí pouze, že výše jmenovaní se nechovali vhodně na několika schůzích, a měli

⁷¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

rozesílat dopisy s urážkami ostatním členům. Lépe jsme informováni pouze o návrhu dr. Paulata. Chtěl s podporou ŽOS v exilu po návratu do vlasti žádat, aby byl podnikatelský zisk dělen na polovinu se zaměstnanci. Údajně se měli pokusit o stranický puč, ovšem bližší informace scházejí. Zda tato krize má co dočinění s rozkolem, který způsobil Fusek, zda oba jmenovaní chtěli také spolupracovat s Národním výborem svobodného Československa, není možné říci.

ŽOS v exilu téměř celou svou existenci vedlo určité spory s Radou svobodného Československa. Na základě dopisu ze dne 18. září 1954 adresovaného Radě svobodného Československa od J. Kučery a M. J. Švestky⁷² je možné shrnout dění a problémy ve straně v roce 1953 a 1954. ŽOS byla rozhořčena nad postupem Rady vůči sobě. Rada obviňuje ŽOS z nejednotnosti, navíc si ztěžují, že Pracovní výbor RSC měl v plánu řešit zastoupení ŽOS v Radě bez jakéhokoliv oznámení předsednictvu ŽOS, ani bez přizvání ŽOS k řešení problému, a bez ohledu na ostatní řádné členy. ŽOS poukazuje na fakt, že RSC byla sama také rozdělena a její postup je netaktický, nemorální a neetický. ŽOS byla v Radě zastupována E. Fuskem, i když předsednictvo strany informovalo Radu na počátku roku 1953 o tom, že Fusek byl vyloučen zbaven předsednictva. Proto také na počátku roku 1953 a poté i během roku 1954 úřadující místopředseda ŽOS J. Kučera navrhl Radě, aby zbavila Fуска členství v zastupitelstvu RSC, přičemž Rada se k těmto návrhům vůbec nevyjádřila. Posléze byl přijat i do Výkonného výboru RSC jako zástupce ŽOS. ŽOS informuje Radu, že Fusek nekandidoval, ani nebyl nikým z početného členstva ŽOS navrhován na vedoucí funkci ve straně ani na zastupující funkci v nějakém nadstranickém orgánu. Zajímavé je, že Rada na tyto skutečnosti a upozornění vůbec nereagovala.

⁷² Tamtéž.

Výbor ŽOS v exilu pro oblast Kanady vydal stranickou zprávu – oběžník pro září a říjen roku 1956.⁷³ Oběžník informuje o vzpomínkové slavnosti v Hamiltonu na 28. říjen. Přičemž hlavním řečníkem byl E. Fusek. Zajímavé je, že oběžník oslovuje Fуска jako předsedu ŽOS v exilu. Fusek po projevu sklídl ohromný aplaus a mnoho osobních gratulací. O Fuskově projevu bylo napsáno: „*Projev kol. Fúška se skládal ze 2 částí. V první části ukázal na historických faktech přirozenost vzniku ČSR. V druhé části se dotkl problému a stavu našeho exilu. ...pečlivě sebranými fakty dokázal, že komunistické jařmo bylo prakticky vytvořeno a připraveno již v minulém exilu [myšleno exilu za II. sv. v.].*”

Jelikož se Fusek v polovině padesátých let stahuje z politické exilové scény údajně na protest vůči vývoji exilové politické reprezentace, neshodám ve vedení exilu a sporům ve straně ŽOS. Nadále zůstal pouze členem zastupitelstva Rady svobodného Československa, zde ovšem nevykonával v podstatě žádnou činnost.⁷⁴

6.3 Rada svobodného Československa

Ti, kterým se podařilo uprchnout před komunistickým režimem, došli velmi brzo k závěru, že naději na svůj návrat do vlasti se zvětší tím, že se spojí. Prvním mužem činu se stal Pavel Tigrid.⁷⁵ Problémem také bylo vybrat místo pro exilovou činnost. Na mysl přicházel Londýn, ale brzy se došlo k závěru, že Velká Británie není exilové politické činnosti příliš nakloněna.⁷⁶ Jak Anglie, tak i Francie počítala spíše s organizováním akcí charitativního charakteru než s tvořením politického programu pro celý československý exil. Když si ovšem odmyslíme problém místa

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 286.

⁷⁵ Pavel Tigrid, publicista, spisovatel a politik, v exilu od roku 1939.

⁷⁶ ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 17.

pro utvoření tohoto orgánu, nebylo jednoduché ani dojít k dohodě mezi osobami exilu. Sociální demokraté zprvu váhali, zda uznat a vstoupit do nějakého vyššího společného orgánu celého československého exilu.⁷⁷ Konalo se mnoho schůzí jak v Paříži a Londýně, tak i ve Spojených Státech. Po mnoha jednáních se došlo 17.- 18. července 1948 k rozhodnutí, že bude ustanovena „Rada svobodného Československa se sídlem ve Washingtonu“ a její členové měli spadat do jedné z následujících tří skupin: 1) politici (členové vlády, parlamentu a Slovenské národní rady), kteří odešli po „Vítězném“ únoru do exilu a ukázali tak svůj demokratický postoj, 2) vyslanci a velvyslanci, kteří podali demisi na protest proti komunistické diktatuře v Československu a za 3) prominentní osobnosti žijící v cizině před rokem 1948 nebo ty, co odešly po komunistickém puči.⁷⁸ Do třetí skupiny měly být osoby vybírány podle zásluh. Po těchto jednáních byl dohodnut název- Rada svobodného Československa (RSC) a také, že politická uskupení budou mít po třech místech a pro významné osobnosti bude vyhrazeno pět míst. Také byl ustanoven přípravný výbor, jehož první schůze se konala až 9. října 1948, což bylo až po třech měsících od předchozích dohod, ke kterým se došlo. Druhá schůze byla pořád odkládána a došlo k ní nakonec až 11. února 1949.

Prohlášení o založení této vrcholné organizace našeho exilu bylo vydáno dne 25. února 1949. Zde budu toto prohlášení, které se nachází ve fondu Rada svobodného Československa⁷⁹ citovat, protože lépe by se mi ho vystihnout nepodařilo: „*My, demokratičtí Češi a Slováci v exilu, založili jsme Radu svobodného Československa. Náš lid chce být svoboden. Není nyní svoboden. Opět bude svoboden. Vlast, umlčená všemi krutými i rafinovanými prostředky moderní hrůzovlády, nemůže mluvit. Budeme mluvit za ni. Nikomu se nepodaří přepsat naše*

⁷⁷ Tamtéž, s. 18.

⁷⁸ Tamtéž, s. 24.

⁷⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Rada svobodného Československa.

dějiny. Kdykoliv některý veliký Čech nebo Slovák se chopil pera, vyjádřil hluboké přesvědčení, že svoboda je jediný stav, hodný rozumného lidstva. Nikdy jsme, my živí i my mrtví, nemyslili jinak, nikdy jsme jinak necítili. Bylo-li třeba jíti pro věc svobody do žalářů a na popraviště, naši lidé podstupovali tuto zkoušku s onou přirozenou hrůzou, která je vlastní lidskému tělu, avšak také s oním odhodláním, které patří duchu. Právě nyní zase odehrává se tento děj v naší nešťastné zemi. Tragédie dosahuje těch velkých rozměrů násilí, k nimž je, byl a bude za všech časů donucen každý, kdo se zaslepeně odhodlá potlačit samu přirozenost a brát národu jeho duši. Před rokem komunisté z té síly, kterou jim dávala blízkost Rudé armády, odstranili demokracii, zničili svobodu, zrušili slušné jednání člověka s člověkem, učinili z našeho státu pouhé předpolí ve hře jedné velmoci. Tato událost vzburcovala světové veřejné mínění, jako když před deseti lety krutý vůdce německého fašismu poslal své vojáky, aby obsadili naši bezbrannou zem. Pokud ještě co zbývá vědět, oznámíme světu všechna fakta o nynějším stavu nesvobody v Československu. A varujeme svět. Objevila se nová strašná zbraň, zbraň lži, smělé, ničeho se neostýchající lži, hromadně vyráběné ve stech kancelářích tisíci obratnými bezcharakterními odborníky podvodu. Tato lež zmocnila se vznešených slov, jako jsou svoboda, demokracie, vůle lidu, a učinila z nich stejný prostředek ve svém nelítostném boji, jako je dyka, jako je jed. Tento systém lži nutí národ, aby se usmíval a děkoval za rány a za to, že byl hozen na smetiště historie. Tento systém prohlašuje otroctví za volnost, věrnost za zradu a zradu za věrnost. Tento systém také se denně vysmívá nám, demokratickým Čechům a Slovákům, že žijeme v chudobě exilu. Opravdu nemáme, jako někteří, kdo zůstali doma, oněch třicet stříbrných, jež se dostávají za zradu. Posmívají se nám právě za to, co nás ctí, Přehlízíme své řady. Jsou mezi námi vlastenci, kteří již potřeť za svého života odešli do vyhnanství,

pokaždé, když svoboda byla zničena a bylo nutno ji znovu vybojovat. Jsou zde muži, kteří společně s T. G. Masarykem zakládali Československou republiku. Jiní, kteří přispěli tomu, že náš stát se těšil pověsti nejspořádanějšího státu ve střední Evropě. Shromáždila se zde opět většina těch, kteří před deseti lety z ciziny zahájili boj proti Hitlerově tyranii. S nimi jsou zde někteří, kteří touž dobo prožili v německých žalářích a podzemním boji proti nacismu. Jsou tu i mnozí z těch, kteří v roce 1944 zahajovali Slovenské povstání. Také ti tu jsou, kdo se po pádu nacistického panství pokoušeli ve vládě, v parlamentě a jinak o obnovu demokratických řádů. Po tříletém boji podlehli holému násilí. A muži jsou tu, kteří odešli za hranice z odporu k surovosti a násilí, a takovi, kteří neodvolali svou víru v svobodu, když byli postaveni před zkoušku. V exilu je celá česká a slovenská tradice. Komunisté v Československu obsadili v roce 1945 své pozice ještě pod ochranou bodáků Rudé Armády. Protože národní tradice neodolatelně působila, ocitli se komunisté před vyhlídkou, že budou poraženi v nastávajících volbách způsobem, jaký nenechá svět v nejasnosti o tom, na které straně té barikády, která nyní rozděluje svět, si náš lid přeje stát. Toho dne, kdy si to uvědomili, bylo usneseno provést převrat. V této krizi naše demokracie utrpěla bolestné ztráty. Prezident republiky Edvard Beneš zemřel se zlomeným srdcem. Jan Masaryk zahynul za tajemných okolností. Víme jen, že odpíral říci ano k věci, která zasluhuje ne. S htůzou se z dálky díváme na poušť, ve kterou je proměňována naše kdysi kvetoucí vlast, a s žalem pozorujeme, kterak je promarňováno hnotné i duchovní dílo tolika našich národních generací. Dokonale již známe všechna neštěstí, přicházející z pravé i levé diktatury, jež se učí krutosti jedna od druhé. Protože nebyl ušetřen tohoto poznání, vyjde náš lid z krize s posílenou vírou v demokracii jako v nejlepší formu vlády. Do té doby my zde slibujeme informovat svět, řádným a rozumným chováním posilovat národní nárok na svobodu, udržvat jednotu ve svých

řadách a nedopustit nic, co by bylo na úkor celistvosti československého státu. Kdo půjde za něčím jiným, nemá místa mezi námi. Také o sociální otázce smýšlíme jednotně. Její nevyřešení přineslo na svět již mnohé neštěstí. Je to jako dynamit pod základy společnosti a nejbezpečnější nástroj v rukou dobrodruhů. Sami sebe vždy budeme varovat, abychom na to nezapomínali. Avšak odmítáme komunistický svod, který praví: sociální otázku lze řešit jen tenkrát, jestliže se zřeknete svobody. Lidstvo příliš vyspělo, aby přijalo toto primitivní a nesvědomitě bud'- anebo. Když tak dlouho bojovali velcí mužové historie a bojovaly národy, aby zvítězila myšlenka svobody a lidskosti, není dovoleno náhle se obrátiti zády k tomuto starobylému a vznešenému snažení a říci, že to byl omyl. Pro to, čeho má býti dosaženo, nesmí se obětovat, čeho již bylo dobyto. Nemá- li lidstvo zároveň stoupat i klesat, musí být sociální otázka vyřešena tak, aby se neztratila celá kulturní tradice posledních staletí. Na světě nebude míru, dokud se nespojí nové a staré ideály a neusmíří hmotná i duchovní stránka. Nepochybujeme, že náš lid má tolik nadání, aby zároveň vyřešil otázku chleba i otázku lidské důstojnosti. Chceme se učit ze zkušenosti. Dvakrát za posledních deset let staly s mamé středoevropské státy snadnou kořistí velkých útočníků. Dozráli jsme k přesvědčení, že v této oblasti je třeba více organizované síli, než se dosud projevovala. Stejně věřil náš velký učitel T. G. Masaryk, když po první světové válce stanul nad troskami toho, co bylo. Radostně pozdravil svobodu malých národů. Vždyť pro ni se dal do boje. Avšak uvažoval také, jak nový pořádek učiniti skutečně odolným. Toužil dospět k vyšší harmonii, věděl však, že historie tak pokročila, že lze jít kupředu jen svobodným rozhodnutím svobodných národů. Majíce v mysli výsledky jeho i svého vlastního uvažování, očekáváme, že Rady ostatních středoevropských národů, až se utvoří, jako my zde jsme vytvořili svou radu, budou společně s námi uvažovat o formách organizované součinnosti. Zbývá nám povědět,

*proč jsme přesvědčeni, že naše vlast opět bude svobodna. Svět nemůže trvale žít, jsa
rozdělen na dvě části, z nichž v jedné lidé žijí ve svobodě a v druhé v nesvobodě. Jsou
dvě možnosti; demokracie- nebo hrdlo stažené hrůzou. Lidstvo nebojovalo tak dlouho
za právo proti libovůli, aby se pojednalo před libovůli vzdalo. Myslíme, že víme, jak
se rozhodne. V moderní době nejen lidé, nýbrž i problémy putují rychleji. Ve
středověku bylo třeba několika století, aby se vyřešila nějaká velká otázka lidská. Po
Velké francouzské revoluci stačilo k tomu jedno století. Po první světové válce, jak
všichni pozorujeme, tempo se ještě zrychlilo. Nyní se počítá pouze na léta.
Pozdravujeme proto domov v dobré naději. Víme, co Vy doma od nás chcete, a
vynasnažíme se splnit Vaše očekávání. My samy se nodvažujeme předpisovat Vám,
kteří stojíte na nebezpečnějším místě než my, jak si máte počínat. Pokud se týká
vašich činů, mlčíme v úctě. Čí je riziko, toho je čin. Pokud se týká vašeho smýšlení,
pronášíme vřelou prosbu. I pod běsnící vládou zachovejte charakter národa v čistotě.
Nedejte se zmást, abyste přestali rozeznávat mezi svobodou a tyraníí, mezi pravdou a
lží. Když myslíte, buďte svobodnými lidmi. Z dětí vychovávejte čestné občany. Je uče
a sami nezapomínejte, jaký je rozdíl mezi dobrem a zlem. Jestliže charakter národa
bude zachován, všechno zase obnovíme.“⁸⁰*

Do čela byl postaven Dr. Petr Zenkl.⁸¹ Velké problémy ovšem přišly
v momentě, kdy se začalo řešit členství v Radě a její orgány. Ani Fuskovo členství
nebylo nijak jednoduché. Množství politiků neslo znovuoobnovení Živnostensko-
obchodnické strany středostavovské vexilu nelibě a nesouhlasilo s jejím
zastoupením v Radě. Tomuto se také budu ještě později věnovat. Co se ovšem týče
osoby samotného Fuska, většina politiků souhlasila s tím, že by se měl stát členem
Rady svoboného Československa, ovšem nemělo by k tomu dojít z důvodu jeho

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Petr Zenkl, první místopředseda vlády po roce 1946, exulant, předseda RSČ.

předsednictva v živnostenské straně. Fusek byl k jednáním přizván v říjnu 1949 a následně se stal jejím členem.⁸²

Ještě téhož roku se Eduard Fusek dovolával pomoci RSC při sporu s Antonínem Badurou. Fusek reaguje na dopis, který dostal od Rady Svobodného Československa dne 25. srpna 1949 pod číslem 918/49, v němž jej žádala, aby urovnal svou pří s dr. Antonínem Badurou v Dublinu. E. Fusek na to v dopise odpověděl, že se informoval u svých přátel v Londýně a Paříži, protože nevěděl, o jakou pří se jedná. Fuskovi přátelé mu sdělili, že A. Badura rozšířil mezi exulanty hanlivé pomluvy, které měly E. Fуска zkompromitovat v politickém životě. Fusek v dopise přiznává, že se Badurou stýkal asi šest týdnů, počínaje březnem roku 1949. Badura mu nabízel nějaké chemické patenty, ovšem Fusek jeho nabídku nepřijal. Fusek si dále Zenklovi stěžuje, že Badura od něj vylákal částku 25 liber. Když mu Fusek odmítl darovat dalších 100 liber, vyhrožoval Fuskovi, že použije financí Fuskových politických nepřátel k jeho zničení. Fusek v dopise dále napsal, že dr. Badura není emigrantem, jeho švagr prý zastával významné místo v KSČ na Moravě.

Fusek dále popisuje, jak je jeho život a životy dalších exulantů těžký. Exulanti se potýkali nejen s tím, že byli roztroušeni po celém světě, ale také s tím, že v hostitelských zemích mnohokrát ani nenašli vhodné zaměstnání a museli vykonávat doslova od rána do večera těžkou fyzickou práci, na což většinou ve vlasti nebyli zvyklí. Jejich velká část byla ještě veřejně aktivní, propagovali dobré jméno národa, s jejímž vedením, myšleno KSČ, vedli tvrdý boj. Jediné, co exulantům zbylo, byla rodina, pokud se jim ji podařilo odejít do exilu všem a čest. Fusek se cítí dr. Badurou uražen. Fusek jako člen předsednictva Rady svobodného Československa pro oblast Velké Británie psal Zenklovi, že má k organizaci jistá práva a povinnosti,

⁸² FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 280.

ale zároveň tak i organizace má ke svým členům práva a povinnosti. Fusek nevěděl, kým byl celý případ zinscenován, přesto si myslel, že lidé- exulanti by měli být čestní a morální. V případě, že by politické vášně překročily meze slušnosti, měla by takovéto spory řešit vyšší instance, proto Fusek prosí P. Zenkla, aby jako hlava Rady svobodného Československa tento spor rozsoudil. Tedy, aby vytvořil nějakou komisi RSC, která by se tímto případem zabývala. Navrhuje pro to oblastní orgán v Anglii. Fuskův spor by byl příkladem pro další případy, které by v budoucnu nastaly.

V kartonu 7⁸³ je také zpráva, která se skutečně zabývá sporem Fуска a Badury, i když zpráva není psána na hlavičkovém papíře, není datovaná a podepsaná a ani orazítkovaná. Z jejího obsahu ale vyplývá, že je vydaná Radou Svobodného Československa. Ve zprávě je vylíčení sporu z Badurova pohledu. Podle Badurovy verze vylákal Fusek na něm schémata na zapojení a výrobu elektrických akumulačních kamen s tím, že spolu založí podnik na jejich výrobu. Místo toho s nejmenovaným irským společníkem žádal o výrobní licenci k těmto kamnům a založili podnik Eфона, z kterého byl pan Badura vyloučen. Fusek dal Badurovi podepsat úmluvy, z které mu plyne licenční poplatek za výrobu a prodej kamen, poté Badura Fuskovi vydal všechny potřebné schémata pro výrobu kamen. Fusek, jakmile obdržel všechny materiály, je prohlásil za falešné a odmítl je vydat. Podle Badury chce Fusek vytvořit soud z osob na něm závislých a využít to ve svůj prospěch. Údajně se takto choval i k jiným emigrantům v Dublinu, např. k p. Růžičkovi. Takto Fusek Baduru uvrhl do hmotné nouze, navíc hrozil žalobou u irských soudů, čemuž Badura nemohl čelit, protože materiál ke kamnům jako důkazy, které průběh soudu mohly změnit, zadržoval Fusek. Badura žádal Radu Svobodného Československa,

⁸³ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6, Živnostenská strana v exilu.

aby sama složila pětičlennou komisy z USA, Velké Británie a dalších zemí světa, která by měla odbornou, právní i morální kvalifikaci tento spor rozsoudit.

Fuskův pohled na tento spor je v této zprávě založen na základě dopisu, který Fusek poslal Badurovi. Fusek přijel do Dublinu s úmyslem vyrábět elektronická akumulční kamna se společníky p. Rysem a p. Obermajerem. Pan Badura je navštívil sám iniciativně s návrhem, že vypracuje zlepšení na zapojení kamen, bez kterého by nebylo možno získat licenci na výrobu, za což mu měl být honorován licenční poplatek za vyrobený a prodaný kus. Fusek, jelikož nebylo možné získat samostatnou výrobní licenci bez zapojení irského kapitálu, zadal výrobu firmě Eřona. Fusek prohlašuje, že ho Badura neustále uráží a pomlouvá, proto žádá o rozhodčí soud, v opačném případě bude nucen se obrátit na irské soudy.

Závěr zprávy, který je sepsán na základě dalších dokumentů, tvrdí, že pan Badura vyvrací Fuskovi argumenty, ačkoliv Fusek působil ve svých dopisech seriózně a pan Badura spíše exaltovaně.

Ke zprávě se váže dopis ze dne 21. srpna roku 1949, který psal p. Růžička jako reakci na dopis číslo 769 z 22. července 1949. Jedná se o dopis, který měl být radou, jak vyřešit spor Fusek – Badura. Růžička v dopise píše, že Fuskovi na přimluvu u samotného ministerského předsedy zajistil povolení k trvalému pobytu v Irsku, při čemž se těšil na nestrannou spolupráci s ním. Růžička dále psal, že s Fuskem brzy ukončil styk. Důvodem byla, jak píše Růžička jeho: „*chorobná urážlivost a nesnášenlivost...*“⁸⁴ Na to Fusek měl Růžičkovi hrozit osobním zničením a roznášet, že po něm Růžička vyžaduje 5000 liber, protože prý Růžička nic nedělal zdarma. Růžička dále psal, že mohl Fuka rychle a snadno v rámci exulantů „zneškodnit“, ale nepodnikl nic, aby se věc nedostala na veřejnost.

⁸⁴ Tamtéž.

Růžička v dopise obecně charakterizoval obě osoby. K Fuskovi píše: „*Typ krajně sobecký, skoupý...Patologická psychosa byla u něj vyvolána patrně faktem, že nemohl pokračovat podle svých představ v konjunkturální expansi, jakou zažil v poválečném Československu. Těžce nese ztrátu svého, jak sám říká, pohádkového jmění! Při poslední rozmluvě činil na mě dojem člověka nepřítelného.*“ K Badurovi se Růžička vyjádřil takto: „*O Dru Badurovi nemohu říct nic nepříznivého... Nemá však smyslu pro praktický život a po mém soudu není duševně zcela zdraví.*“⁸⁵

Růžička, ačkoliv nevěděl o tomto konkrétním sporu nic bližšího, dával by přednost věřit Badurovým obviněním než Fuskovi. Ovšem obecně Radě svobodného Československa doporučuje, ať se do sporu nevměšuje, neboť jeho řešení není v její moci. Dále doporučuje, aby Rada poprosila Fuska k přátelskému urovnání sporu tím, že Fusek, který podle Růžičky disponuje velkým kapitálem, finančně pomůže Badurovi, který naopak žije v krajní nouzi. A zároveň ať Fusek okamžitě vrátí plány a výkresy vynálezu Badurovi.

Rada označila tento spor za spor soukromoprávní povahy a apelovala na oba zúčastněné, aby spor okamžitě vyřešili sami.

Dalo by se říci, že tento třetí odboj se však svého úspěchu nedočkal. Veškerou činnost RSČ provázely již od počátku mnohé problémy. Jednalo se jednak o problémy finanční, dále také o zastoupení jednotlivých stran a také nebyl dostatek vůdčích osobností. Další z nevyřešených otázek se týkala vztahů k sudetským Němcům, Podkarpatské Rusi a také samotných česko- slovenských vztahů. Toto se odráželo mezi samotnými členy Rady. Panovala nevraživost mezi Zenklem a Osuckým.⁸⁶ Také mezi Lettrichem⁸⁷ a Dieškou⁸⁸ a tajemstvím nebyla ani

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Štefan Osucký, člen čsl. Vlády v exilu od roku 1942.

⁸⁷ Jozef Lettrich, místopředseda RSČ.

⁸⁸ Jozef Dieška, místopředseda slovenské strany Slobody.

nesnášenlivost Zenkla a Černého.⁸⁹ Ani vztah předsedy Zenkla s místopředsedou Lettrichem nebyl ideální.⁹⁰

6.4 Národní výbor svobodného Československa

Jak je vidět, myšlenka sjednotit československý exil do jedné vrcholné organizace byla sice krásná, ale ne příliš reálná. Po všech možných roztržkách došlo nakonec na počátku padesátých let k rozdělení RSČ na Radu svobodného Československa a Národní výbor pro svobodné Československo. Sám Eduard Fusek se nakonec rozhodnul pro Národní výbor pro svobodné Československo a přidal se tak k dalším významným osobnostem jako byli například Miroslav Rašín, Hubert Ripka, Ladislav Feierabend nebo Ján Papánek. Toto rozhodnutí dal RSČ na vědomí 1. května 1951 dopisem, ve kterém své rozhodnutí vysvětluje.⁹¹ Toto jeho rozhodnutí ale přineslo jeho straně mnoho problémů, které již byly výše popsány. A dospělo až k rozdělení strany, jejíž jedna frakce požadovala Fuskovo vyloučení z RSČ, k němuž ale nedošlo, přesto to bylo jednou z příčin Fuskova znechucení a odchodu z exilové politiky.⁹²

Během roku 1951 proběhlo mnoho pokusů o znovusjednocení RSČ, avšak veškeré pokusy zkrachovaly. Pro sjednocení se vyjadřoval i Fusek. K nějakému výraznějšímu posunu došlo až v lednu 1952, kdy bylo dohodnuto, že oba orgány zastaví svou činnost a vytvoří společně tzv. negociační sbor s 24 členy (12 členů pro každou stranu) a projednají společně program a organizaci opětovně spojeného

⁸⁹ Josef Černý, poslanec za agrární stranu, v exilu předseda čs. Republikánské strany v exilu.

⁹⁰ ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 79- 81.

⁹¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

⁹² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

československého exilu.⁹³ Vedla se další a další jednání, až nakonec byla nalezena shoda. Jak je ale pro náš exil typické, ani tato shoda neměla příliš dlouhé trvání- 20. dubna 1952 vystoupilo z negociačního sboru 11 členů.⁹⁴ K podobným rozkolům a jejich následnému napravování docházelo během následujících let téměř nepřetržitě. Celá RSČ byla financována Spojenými státy, ty s financováním roku 1957 skončily a o deset let později pozvolna zaniká.

6.5 Postoj RSČ k ŽOS v exilu

Obnovení Živnostensko- obchodnické strany středostavovské vyvolávalo v osobnostech našeho exilu rozporuplné pocity. Probíhaly diskuze, zda by měli politické strany, které byly po roce 1945 zakázány, zůstat zakázány nebo zda byl jejich zákaz proti demokratickým principům a mělo by být jejich obnovení podpořeno.⁹⁵ Velká diskuze se rozhořela i na půdě samotné Rady svobodného Československa.

Na tomto místě bych ráda zmínila dochované informace z porady, která se konala dne 26. prosince 1949 v Paříži, a která vysvětlovala zamítavé stanovisko ke zrovnoprávnění stran živnostenské a národně demokratické. Mezi 17. a 18. prosincem 1949 se ve Washingtonu konalo hlasování o zrušení prvního bodu Košického vládního programu a tím i zapojení živnostenské strany a národní demokracie do Rady svobodného Československa. Proti zrušení hlasovalo 13 osob,

⁹³ ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000, s. 165- 166.

⁹⁴ Tamtéž, s. 166.

⁹⁵ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 279.

mezi nimi například Hubert Ripka nebo Jozef Dieška. Pro zrušení košického paragrafu hlasovalo 10 osob, například Josef Černý nebo Jozef Lettrich.⁹⁶

Živnostníci měli pocit, že jsou Radou svobodného Československa odstrkováni. V roce 1950 při sjezdu v Paříži sepsali vyjádření, kde popisují, že požadavky ŽOS v exilu a samotná její existence jsou Radou ignorovány. V roce 1950 existuje RSC již více než rok a jejich požadavky zatím nebyly vyslyšeny. Dále se zde popisuje, že tyto původní názory na zmaření účasti ŽOS na poradách Rady se již pomalu prolamují. V kartonech, které se vztahují k Fuskově politické činnosti, se také nacházejí zápisy o schůzi předsednictva oblastního sboru RSC v Paříži z téhož roku, které popisují, co bylo na pořadu jednání. Mimo jinými bylo na pořadu jednání i zastoupení Živnostensko- obchodnické strany středostavovské v exilu. Dále se jednalo také o zastoupení Podkarpatské Rusi a Národní demokracie, o politické situaci doma i ve světě, o změnách stanov a politickém programu RSC.⁹⁷

Problémy, které pronásledovaly Radu svobodného Československa takřka od počátků, se promítly i do řešení pro živnostníky zásadních otázek. V lednu roku 1951 se konala schůze, na které se projednávala otázka zastoupení Živnostensko- obchodnické strany středostavovské v exilu v orgánech Rady. V dopise se píše, že: *„Členové výboru postavili se zásadně kladně k této věci. Ježto však odchodem části členů výboru Rady nastala nová situace, jež si vynutila změnu programu výboru, výbor Rady odložil projednání některých jinak naléhavých problémů na dobu pozdější, kdy se projedná také změna platných stanov Rady. Mezi těmito věcmi je také otázka zastoupení Vaší strany v orgánech Rady.“*⁹⁸ Dále se také píše, že jejich otázka bude projednávána, co nejdříve to bude možné. Z toho plyne, že živnostníci

⁹⁶ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

se sice dozvěděli, že RSČ souhlasí s jejich zastoupením, ovšem nijak více se k tomu nevyjádřila a případ odložila. To samozřejmě nepřijali jen tak a svou nespokojenost vyjádřili ve dvou dopisech z 19. února a 21. března 1951.⁹⁹ Na ty opět RSČ reagovala a ve své odpovědi v podstatě jen zopakovala předchozí sdělení, že stále ještě nejsou dořešeny problémy uvnitř Rady a nebylo dosud možné jejich věc projednat. Z Fuskových dopisů lze vycítit rozhořčení a pohár trpělivosti nakonec přetekl a zaslal Radě svobodného Československa dopis, ve kterém jí oznamuje, že není s jejím jednáním spokojen a že se rozhodnul pro spolupráci s Národním výborem svobodného Československa. Tento dopis je datovaný 1. května 1951.¹⁰⁰ Téhož dne také napsal, jaký má názor na jednání RSČ s jejich stranou: „*Rada svobodného Československa soustavně potlačovala práva čs. ŽOS v exilu. Nerespektovala nikdy její demokratické požadavky. Nebrala nikdy ve vážnou úvahu všechna její písemná podání. Jednání toto je odsouzeníhodné i politováníhodné.*“¹⁰¹

O postoji Rady svobodného Československa k ŽOS v exilu jednal Eduard Fusek mimo jiné se Samuelem Bellušem,¹⁰² členem předsednictva Demokratické slovenské strany. Belluš se zprvu vyjádřil k postoji Slovenské demokracie k ŽOS. Myslí si, že Slovenská demokracie neprojevila doteď dost upřímnosti, aby se k obnovené ŽOS v exilu vyjádřili. Svou přízeň projevili Fuskovi jako osobě, nikoliv však živnostenské straně. Belluš totiž přiznává, že Slovenská demokracie si obnovu strany nepřála, protože měla jako mnozí další obavu z toho, jak bude do exilu zapadat existence další politické strany. A konečně měli také obavu z oslabení svých pozic, jelikož ŽOS je stranou česko- slovenskou, nikoliv jenom slovenskou jako

⁹⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 6, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

¹⁰² Samuel Belluš, ředitel československého oddělení stanice Svobodná Evropa.

Slovenská demokracie.¹⁰³ V RSČ se totiž mimo jiné živě diskutovalo i o tzv. slovenské otázce, to je o počtu míst v RSČ pro zástupce Slovenska. V závěru textu je vyjádření, že Slovenská demokracie plně uznává obnovení ŽOS v exilu.¹⁰⁴

Přesto, že se Fusek osobně se přihlásil k Národnímu výboru svobodného Československa, probíhá dále korespondence mezi Živnostensko- obchodnickou stranou a Radou svobodného Československa. Národní výbor pro svobodné Československo totiž nepřijímal právnické osoby, ani celé politické strany, tudíž živnostníci dále trvali na své kandidátce zaslané RSČ. V dopisu zaslaného od RSČ Fuskovi z 1. června 1951 se píše, že požadavek na zastoupení živnostníků v Radě je obecně uznáván a kandidátku berou na vědomí i přes to, že Fusek jako soukromá osoba spolupracoval s členy Národního výboru.¹⁰⁵ Tato situace jak již bylo popsáno, způsobila rozkol v ŽOS v exilu.

Když bylo po vleklých sporech dohodnuto, že živnostníci budou přijati do orgánů RSČ, bylo nutné sestavit kandidátku členů. V dopise ze dne 11. května 1952 byla na adresu RSČ zaslána kandidátka, ve které figuroval Eduard Fusek a Karel Blažek- ti byli navrženi do výboru a do zastupitelského sboru se jednalo o následující členy strany: Josefa Mirovského, Jindřicha Mužíka, Ervína Syptáka, Jaroslava Jandu a Alexandru Nedomovou. Strana žádala Radu o přijetí této kandidátky.¹⁰⁶

Výše byly popsány krize, které provázely činnost Rady svobodného Československa, a nyní bych se k nim vrátila a využila návrh na jejich řešení, který napsal František Němec, a který si Fusek uschoval a dochoval se v jeho osobním

¹⁰³ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4, Politická aktivita v exilu.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

fondy.¹⁰⁷ Němec shledává, že RSC se nachází v neustálé krizi a tato krize podle něj ochromuje veškerou její činnost. Vzpomíná také na úspěchy prvního a druhého odboje a konstatuje, že třetímu odboji se zatím zdaleka nepodařilo dosáhnout podobných úspěchů. Rozděluje příčiny krize do tří okruhů: 1) Mezinárodní situace, 2) Problém politických stran a jejich uplatnění v exilu a za 3) Vady v organizaci Rady a v jejích orgánech.¹⁰⁸ K mezinárodní situaci píše, že rozdíl mezi na jedné straně prvním a druhým odbojem a na druhé straně odbojem třetím je v tom, že třetí odboj se neodehrává za války jako předchozí dva. Třetí odboj se odehrává během míru a vlády ostatních států jakýmsi způsobem uznávají vládu Československa a mají s ní diplomatické popřípadě hospodářské styky. Z tohoto důvodu nejsou exilové orgány považovány za reprezentaci Československa, ale pouze za část trpícího národa. Exilové orgány proto nejsou dosti účinné. Hlavní myšlenkou vyplývající z druhého bodu týkajícího se politických stran je to, že v exilu není politických stran, pouze straníků. A k třetímu bodu doporučuje revizi postupu při tvorbě orgánů exilu. Navrhuje jmenování nového pléna Rady a také vytvoření zastupitelstva na základě společné dohody. Tyto Němcovi návrhy pocházejí z roku 1954.¹⁰⁹

Ze stejného roku pochází i návrh na schůzi výkonného výboru RSC dne 8. května, kde se doslova píše: „*Rada svobodného Československa neuznává žádných zákonů, dekretů a nařízení, vnucených naší zemi po roce 1938 a 1945, pokud jimi byla porušena základní lidská práva, občanské svobody a rozvrácen právní a mravní řád a jichž bylo použito nacisty, komunisty a jejich pomahači k provádění tak zvané spravedlnosti soudů nacistických i soudů lidových a národních. Zavrhuje protizákonné a neodůvodněné zákazy demokratických politických stran za nacistické*

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

¹⁰⁹ Tamtéž.

okupace po 15. březnu 1939 a stejně odsuzujeme zákazy demokratických politických stran, československé strany republikánské, národně demokratické a živnostenské. Současně odsuzujeme protiprávní konfiskaci jejich majetku a majetku jejich příslušníků a persekuci představitelů a příslušníků těchto stran. Tak jako jsme nikdy neuznali odtržení takzvaného sudetského území, části Slovenska a Podkarpatské Rusi, které se stalo pod sovětským terorem a proti vůli Podkarpatských Rusínů; protestujeme proti odstoupení uranových dolů jáchymovských Sovětskému svazu, které se stalo bez vědomí národa, vlády a parlamentu.“¹¹⁰

Dne 9. října 1955 posílá Fusek dopis Výkonnému výboru RSČ ve Washingtonu, ve kterém píše, že již skoro rok je řádným členem nového výkonného výboru RSČ za Živnostensko- obchodnickou stranu středostavovskou. Tento výbor měl za úkol vyřešit všechny dosud nevyřešené otázky, avšak dosud se tak nestalo, z čehož je Fusek vcelku rozhořen. Konstatuje, že zatím nebyli schopni dohodnout se ani na otázce předsednictví výboru RSČ a zmiňuje rozpory v dopisech, které od různých představitelů exilu obdržel. Veškerá rozhodnutí jsou podle něj zmatená a neplatná. Zástupci podle něj kazí dobré jméno československé exilové organizace a z tohoto důvodu se Fusek rozhoduje pro rezignaci na členství ve výkonném výboru RSČ, kterou tímto dopisem dává na vědomí.¹¹¹

Další osoba, se kterou se Fusek dostal do konfliktu, je Josef Kučera. Ten Fуска obviňuje z „*šíření nepravdivých tvrzení a pomluv*“¹¹² Fusek podle Kučery napadá jeho bezúhonnost za války. Své tvrzení opírá o dopis Ladislava Vostrovského. Z tohoto důvodu Kučera požaduje: „*Poněvadž pan Eduard Fusek je členem Zastupitelstva Rady svobodného Československa a poněvadž se domnívám, že je*

¹¹⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 6, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

neslučitelné se ctí tohoto význačného sboru, aby jeho člen se dopouštěl podobných činů jakožto prostředků své politické činnosti, považují za svou povinnost a jsem nucen požádati Radu svobodného Československa, aby pan Eduard Fusek byl pro těžké porušení zásad cti zbaven členství v Radě svobodného Československa.“¹¹³

Fusek na to odpovídá dopisem se svou obhajobou. V něm píše, že pan Vostrovský není a ani nikdy nebyl členem ŽOS. Sice se do této strany hlásil, avšak poté co byla zjištěna jeho politická činnost z let 1945- 1948 a jeho přihlášení do komunistické strany, bylo jeho členství v této straně odmítnuto. A navíc schůze, na kterou se Vostrovský odvolává, a která se měla konat v Londýně, se nikdy nekonala. A co se týče Kučerových aktivit za války, byl roku 1951 obviněn Svazem československých svobodných novinářů v Paříži z toho, že byl nacistickým kolaborantem. Fusek dále také píše, že on nebyl tím, kdo celý tento spor vyvolal a na dřívější Kučerovi aktivity neupozorňoval ani on, ani jeho strana. Nechává proto na RSČ, aby rozhodla, zda má pravdu obviněný nebo ten, kdo obviňuje.¹¹⁴

Fusek byl mezi členy pléna RSČ v roce 1959. Ve fondu se nachází seznam všech členů pléna.¹¹⁵ Dále se v kartonech 5 a 6 nacházejí pozvánky na rozličné schůze týkající se RSČ.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 6, inv. č. 5, Rada svobodného Československa.

7. Církevní činnost v exilu

7. 1 Cyrilometodějská liga ve Washingtonu a další organizace

Z toho, co již bylo popsáno výše je vidět, že Fusek se ani po odchodu do exilu nenudil, ba právě naopak, byl aktivní ve všech směrech ihned po odchodu z vlasti. Ihned po příjezdu do New Yorku byl jako československý politik vyfocen a jeho fotky se hned druhý den objevily v novinách, takže se všichni jeho známí a přátelé dozvěděli, že Fuskovi konečně získali víza do Ameriky.¹¹⁶ Co tam ale budou dělat zatím vlastně ani nevěděli. Přesto, že zde měli mnoho přátel, museli se o svou obživu postarat sami, nikdo s přátel jim nedokázal pomoci. Přesto, že již nějakou dobu v exilu pobývali, nebyla jejich angličtina perfektní, takže hned poté co si zajistili bydlení a alespoň nějakou práci, začali se (hlavně Eduardova manželka) věnovat studiu angličtiny v Americanisacion School. Paní Fusková se později stala její prezidentkou, z čehož měl Fusek velikou radost.¹¹⁷

A tak šel život pomalu dál a stejně tak jak se Fusek aktivně zapojoval do politického života, zapojoval se i ve věcech církevních. Stal se předsedou Cyrilometodějské ligy ve Washingtonu. V rámci ní vystupoval proti útlaku obyvatel v Československu a zvláště hlasitě vystupoval proti věznění církevních činitelů. Píše dopisy, pořádá přednášky, organizuje mše a žádá o propuštění kardinála Josefa Berana a dalších biskupů, opatů, kněží, řeholníků a řeholnic, kteří jsou postiženi komunistickým režimem a trpí pro své náboženské přesvědčení. Je v kontaktu s významnými duchovními jak americkými tak českými a samozřejmě i exulanty

¹¹⁶ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 216- 217.

¹¹⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

českého původu. Velmi přátelské vztahy má s Phillipem M. Hannanem¹¹⁸, Jaroslavem Škarvadou¹¹⁹, Ludvíkem Němcem¹²⁰ a v neposlední řadě i Josefem Beranem, jemuž je věnována následující podkapitola. Jednou z hlavních činností Cyrilometodějské rady totiž byly snahy o Beranovo propuštění.

Eduard Fusek se tedy dostal do povědomí dá se říci celé církevní komunity a možná právě z tohoto důvodu si ho v roce 1958 vybrala Katolická univerzita ve Washingtonu jako technického ředitele pro výstavbu Národní svatyně Neposkvrněného početí Panny Marie (National Shrine of the Immaculate Conception). Fusek tuto práci samozřejmě rád přijímá, protože do této doby se živil především prací ve stavebních oborech, ale spíše jako pomocník než ředitel. Pro univerzitu pracoval deset let než byl nucen odejít ze zdravotních důvodů do výslužby. Jeho aktivity ovšem odchodem do důchodu zdaleka neskončily a jeho největší projekt- vybudování české kaple ve Washingtonu ho teprve čekal.

Mimo tyto aktivity byl také členem Společnosti pro vědy a umění (Czechoslovak Society of Arts and Sciences in America). Ta byla založena roku 1958 a první světový kongres se konal v roce 1962 a jeho tehdejší programový ředitelem byl Dr. Miroslav Rehečígl, další z osobností československého exilu. V rámci ní se Fusek účastnil Washingtonského cyklu přednášek na téma Idea československého státu, 1938- 1948¹²¹, který se uskutečnil roku 1968 a přednášky z něj byly poté knižně publikovány v angličtině. Tato Společnost pro vědy a umění také vydávala od roku 1964 čtvrtletník *Proměny*.

¹¹⁸ Phillip M. Hannan, kancléř washingtonské arcidiecéze, šéfredaktor týdeníku The Catholic Standard.

¹¹⁹ Jaroslav Škarvada, sekretář kardinála Berana.

¹²⁰ Ludvík Němec, předseda přípravného výboru pro stavbu české kaple.

¹²¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 10, inv. č. 9, Různé.

7.2 Případ kardinála Josefa Berana

Kardinál Josef Beran se narodil 29. 12. 1888 v Plzni. Narodil se jako první ze šesti dětí Josefa Berana a Marie rozené Lindauerové. Po maturitě na gymnáziu se rozhodnul nastoupit do semináře v Římě a roku 1911 se dočkal kněžského svěcení. Poté obdržel doktorát z teologie a vrátil se zpět do vlasti jako kaplan v Chyši na Žluticku. Od roku 1914 působil jako kaplan v Praze. Byl mimo jiné i pedagogem a rektorem Arcibiskupského semináře od roku 1932. Smutné válečné události zasáhly výrazně i do kardinálova života. V červnu roku 1942 byl Beran zadržen gestapem a držen ve věznici na Pankráci. Odtud byl převezen do Terezína, kde se setkal se Štěpánem Trochtem¹²² a následně do koncentračního tábora Dachau. Naštěstí se mu podařilo přetrpět veškeré útrapy koncentračního tábora a dočkal se osvobození. 26. 5. 1945 se vrátil do Prahy a opět se chopil funkce rektora Arcibiskupského semináře.¹²³

Poválečný klid ale netrval příliš dlouho. Brzy přišel pro kardinála nešťastný únor 1948. Komunisté připravili takzvanou Katolickou akci a Josefa Berana čekalo šestnáctileté odloučení od věřících. Jeho internace započala v červnu roku 1949 v Arcibiskupském paláci. Poté byl držen na různých místech a v různých podmínkách. Toto těžké období trvalo až do roku 1965, kdy mu bylo uděleno povolení vycestovat do Říma, ovšem bez možnosti návratu. Během svého pobytu v exilu také cestuje a navštěvuje Kanadu i USA, kde se osobně setkává s Eduardem

¹²² Štěpán Trochta, litoměřický biskup vězněný komunisty.

¹²³ POLC, Jaroslav- SVOBODA, Bohumil: *Kardinál Josef Beran. Životní příběh velkého vyhnance*. Praha 2008, s. 13- 116.

Fuskem.¹²⁴ Od roku 1968 bohužel trpí vážnými zdravotními problémy a dne 17. 5. 1969 umírá.¹²⁵

Jak vyplývá z výše zmíněného, postihl osobu Josefa Berana smutný a nespravedlivý osud. Nebyl by to ovšem Eduard Fusek, aby této smutné události pouze přihlížel. Jako hluboce věřící člověk, také postižený událostmi „Vítězného“ února měl snahu kardinálovi nějak pomoci. Aktivně organizuje protesty proti Beranově internaci a snaží se do nich zapojit co nejvíce osob včetně amerických senátorů a kongresmanů českého původu. Velké protesty se konají roku 1956 při příležitosti pátého výročí Beranova uvěznění. Protesty byla pověřena Cyrilometodějská liga ve Washingtonu, jíž byl Fusek předsedou. Tyto protesty trvaly čtyři dny. Započaly 8. března 1956, kdy byla při zahájení Kongresu pronesena opatem Ondrákem¹²⁶ modlitba za Josefa Berana a další církevní činitele, kteří jsou v Československu věznění. Během modlitby také poprosil svobodný svět o pomoc podrobenému československému lidu. O den později takto opat Ondrák znovu promluvil před Senátem USA.¹²⁷ 11. března se konala i pontifikální mše svatá se stejným tématem, kterou sloužil jak jinak opat Ondrák společně s washingtonským biskupem Phillipem M. Hannanem, který byl velmi dobrým rodinným přítelem Fuskových. Tato akce měla velký ohlas jak na půdě Kongresu a Senátu, tak i v tisku. Modlitby byly vysílány v rádiu, zveřejněny byly i na londýnské BBC, u nás bylo zveřejnění samozřejmě zakázané.¹²⁸ Bylo dokonce i naplánováno přijetí zástupců českého exilu u prezidenta Eisenhowera, jemuž měl být Fusek přítomen i s chotí. K tomuto setkání však nakonec nedošlo.

¹²⁴ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 288.

¹²⁵ POLC, Jaroslav- SVOBODA, Bohumil: *Kardinál Josef Beran. Životní příběh velkého vyhnance*. Praha 2008, s. 137- 235.

¹²⁶ Ambrož L. Ondrák, kněz českého původu.

¹²⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

¹²⁸ Tamtéž.

Z Fuskových vzpomínek si lze všimnout, že s výsledkem celé této akce byl velmi spokojen. Podařilo se mu upozornit jak média, tak i americké politiky a další obyvatele. USA soucítily s československým exilem. Velký Fuskův vděk si zasloužil biskup Hannan, kterému poslal děkovný dopis, ve kterém píše: *„Drahý Monsignore, při ukončení vzpomínkových akcí pětiletého uvěznění Jeho milosti pana arcibiskupa Dr. Josefa Berana, primase českého, spěchám, abych Vám jménem svým, jménem mojí choti a celého československého exilu ve Washingtonu vroucně a srdečně poděkoval za Vaši bezpříkladnou a obětavou práci věnovanou tomuto účelu. Jsem si dobře vědom, že nebyti Vaší velkorysé pomoci, že bychom z daleka nedosáhli výsledků, které na půdě senátu, kongresu, tisku a rozhlasu se ve prospěch našich trpitelů doma provedly...Končím dopis s prosbou, abyste ve svých modlitbách prosil Boha o odvrácení otroctví v naší tolik milované otčině. Bylo mně i mojí ženě velikou ctí, že jsme našli u Vás tolik porozumění a lásky v záležitosti tak vznešené a poroučím se Vám v nejhlubší úctě v Kristu oddaný.“*¹²⁹

Protestní akce z roku 1956 nebyly jedinými, které Cyrilometodějská liga ve Washingtonu zorganizovala na pomoc kardinálu Beranovi. Například roku 1961 se konala velká mše svatá, kterou opět sloužil výše zmíněný biskup Hannan. Během mše vystoupil šedesátičlenný sbor českého pěveckého sdružení Dvořák.¹³⁰

Nakonec byla mnohá volání po Beranově propuštění vyslyšena. Roku 1965 byl propuštěn a donucen opustit vlast. Uchýlil se do Říma, ale na pomoc svých krajanů v Americe nezapomenul a rozhodnul se je navštívit. Mezi 11. dubnem a 10. květnem 1966 se konala návštěva Josefa Berana v Kanadě a USA. Na své cestě samozřejmě nemohl vynechat Washington a setkání s Fuskem. Eduard měl organizaci celé návštěvy jako předseda Cyrilometodějské ligy na starost. Kardinál

¹²⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

¹³⁰ Tamtéž.

Beran byl krajany nadšeně přivítán. Během návštěvy si prohlédl mnohé pamětihodnosti Washingtonu, setkal se s Ethel Kennedyovou a dalšími osobnostmi a poskytnul rozhovory novinářům. Také se 15. dubna zúčastnil slavnostního večera, který na jeho počest uspořádala Cyrilometodějská liga.¹³¹

Nejen během sekání, ale i v dopisech, které si Beran a Fusek vyměnili, je zřejmá kardinálova vděčnost. V jednom z dopisů píše: *„Vážený příteli, Pán Bůh zaplať za milý dopis a krásné album dokladů o Vaší činnosti. V době, kdy se konaly pobožnosti, na něž mi nyní posíláte tak vzácné památky, jsem opravdu nevěděl, že na mne vzpomíná a za mne se modlí tolik dobrých lidí, cítil jsem však sílu těch Vašich modliteb a aspoň nyní Vám za ně z celého srdce děkuji....“*¹³² Fusek naopak považoval návštěvu kardinála za velkou poctu a jeden z vrcholů své exilové činnosti.

Návštěvou Josefa Berana ve Washingtonu Fuskův zájem o osobu kardinála nekončí. Rok po jeho návštěvě se jeho sekretariát rozhodnul vydat vzpomínkovou knihu na návštěvu krajanů v Americe a Kanadě. Kniha vyšla pod názvem Novým světem¹³³ a Eduard Fusek se na ní podílel- zaslal do ní mnoho fotografií, projev, který při návštěvě pronesl a další materiály.¹³⁴ V dopisním kontaktu zůstal Fusek se sekretariátem kardinála i se samotným kardinálem i po vydání knihy. Myslím si, že se sekretářem kardinála Berana Jaroslavem Škarvadou se během let stali přáteli.

Roku 1969 obletěla svět smutná zpráva, že kardinál Josef Beran zemřel. Bylo samozřejmostí, že se i ve Washingtonu konala Zádušní mše svatá za zemřelého kardinála. Na organizaci této mše se podílely veškeré Československé demokratické organizace ve Washingtonu a konala se dne 7. června 1969.¹³⁵

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

7.3 Národní svatyně Neposkvrněného početí Panny Marie

Jak již bylo zmíněno výše, získal Fusek roku 1958 zaměstnání na Katolické univerzitě ve Washingtonu. Pro tuto univerzitu pracoval téměř deset let jako technický ředitel pro výstavbu jednoho z největších kostelů ve Spojených Státech. Historie této Národní svatyně Neposkvrněného početí Panny Marie (National Shrine of the Immaculate Conception) sahá již do roku 1914, kdy tehdejší rektor Katolické univerzity Thomas Shanan rozhodnul, že na univerzitních pozemcích postaví velechrám Matce Boží jako vděk za rozmach země. Tento plán se ale začal realizovat až v roce 1919 a bohužel byl znovu narušen příchodem druhé světové války. Bezprostředně po válce bylo nutné dát přednost jiným projektům a postarat se nejprve o návrat země do normálního života bez ohrožení válkou. Provedení velkolepého plánu se tady převážně datuje do let 1954- 1959.¹³⁶

Projekt katedrály byl skutečně velkolepý, aby se hodil pro hlavní město. Ve dvou patrech, které katedrála má je prostor pro téměř 9000 osob- 6000 osob v prvním patře a 3000 v přízemí. Do celé katedrály se také počítalo s umístěním mnoha národních kaplí. První patro jich má 32 a přízemí 27. Financování stavby probíhalo z milodarů. Celá stavba pak byla dokončena roku 1959 a dne 20. listopadu téhož roku se konalo její slavnostní vyvěcení. O vybudování národních kaplí v této svatyni byl obrovský zájem, dokonce bylo nutné první poschodí katedrály rozšířit, aby se do ní všechny kaple vešly. Fusek jako technický ředitel na toto budování dohlížel¹³⁷ Byl svědkem vzniku polské, slovenské, chorvatské, litevské, mexické, slovinské kaple a také mnoha dalších. Z některých kapliček měl obzvláště velkou radost, hlavně z té polské a slovenské. Tato radost na straně jedné ale přinášela smutek na

¹³⁶ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 290.

¹³⁷ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

straně druhé. Vždyť on jako technický ředitel patřil k národu, kterému národní kaple ve Washingtonu chyběla. A bylo rozhodnuto- přišel čas na změnu.

7.4 Česká kaple ve Washingtonu

Nápad a výstavba české kaple souvisí s Fuskovým zaměstnáním technického ředitele. Spousta národů totiž svou národní kapli měla, ale ta česká chyběla,¹³⁸ což Fusek jako vlastenec těžce nesl. Návrh na vybudování české kaple vynesl poprvé na světlo světa již v roce 1963, kdy ještě působil jako technický ředitel. Tento návrh tehdy poslal Msgre. Martinu Křížkovi, který reprezentoval české katolíky v Chicagu. Fusek byl se svým návrhem odmítnut, ale v této době vznikla alespoň sbírka na dvě chránová okna v katedrále Neposkvrněného početí Panny Marie. Tuto sbírku uspořádal Svaz českých katolíků. Na jednom z oken je znázorněna svatá Ludmila se svatým Václavem a na tom druhém pak Panna Marie Hostýnská. Tato okna byla s velkou slávou vysvěcena dne 8. května 1965.¹³⁹ Dalo by se očekávat, že vytvořit okna podle návrhů nebude nikterat složitým úkolem, ovšem když si ředitel katedrály Thomas J. Grady, zavolal Fuska, aby s ním tyto návrhy projednal než stavbu schválí, byl Fusek upřímně zděšen.¹⁴⁰ Na návrhu byl svatý Václav znázorněn jako starý muž černé pleti. Požádal biskupa Gradyho o nápravu a tak se tedy stalo. Ale přesto se stalo, že jsou na oknech děti, které měly mít oblečeny české národní kroje, ale místo nich mají kroje holandské a řecké.¹⁴¹

Za tyto okna byl sice Fusek vděčný, ale snu o české kapli se nevzdal ani když byl již ze zdravotních důvodů v důchodu a čekal více než deset let po jejich

¹³⁸ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 217.

¹³⁹ *Hlas národa*, 14. března 1981, s. 13.

¹⁴⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

¹⁴¹ Tamtéž.

vysvěcení než se mu naskytla další možnost zveřejnit svůj záměr. V roce 1976 se ve Filadelfii chystala kanonizace českého biskupa Jana Nepomuka Neumanna a v této době Fusek znovu vystoupil s myšlenkou české kaple. Nejprve probral celou věc s biskupem Gradyem a domluvil si s ním příslib volného místa. U tohoto jedná byla podle zachovaných dokumentů i Fuskova dcera Věra, která mu tlumočila. K tomuto tématu se ve Fuskově osobním fondu nachází i Manifest Čechům žijícím kdekoli na světě, který bych na tomto místě ráda ocitovala, protože podle dopsané poznámky byl otisknut ve třiceti českých a slovenských novinách a také v některých novinách anglických.¹⁴² Bohužel se nezachovala přesná datace tohoto Manifestu, pouze poznámka, že Fusek jej navrhnul a Ludvík Němec schválil. Cituji: „*Washingtonem, hlavním městem Spojených států, projdou ročně miliony Američanů a tisíce cizinců. Mnozí z nich navštíví také chrám Panny Marie, jenž se stal ústředním poutním místem Severní Ameriky. V chrámu, sedmém největším na světě a zasvěceném patronce Američanů, je 49 kaplí, v nichž jednotlivé národy světavzdávají po svém hold Matce Boží a připomínají svou existenci a historii obyvatelům Spojených států. Bezesporu jednu z nejkrásnějších kaplí tam například vybudovali Slováci. Česká kaple chyb. Při výstavbě chrámu v šedesátých letech postavili američtí Češi dvě trojdílná okna, jež ovšem takřka ucházejí pozornosti návštěvníků. V souvislosti s kanonizací prvního amerického mužského svatého, Jana Nepomuka Neumanna, který se narodil v Prachticích v Čechách, se znovu vynořila myšlenka na stavbu české kaple v chrámu v hlavním městě Spojených států. Češi dokonce dostali k dispozici poslední volný prostor, vhodný k výstavbě kaple, a dnes ve Washingtonu slavnostně vyhláší projekt stavby ke cti Panny Marie a Jana Nepomuka Neumanna. Jsou projekty, jež mají význam dočasný, na druhé straně existují stavby historické,*

¹⁴² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 10, inv. č. 9, Různé.

*trvalé hodnoty. K nim nepochybně patří česká kaple v chrámu Panny Marie ve Washingtonu. Stavba má smysl nejen duchovní, ale současně i hluboký význam národní. V této chvíli apelujeme na všechny Čechy, žijící kdekoli na světě, o podporu duchovní i hmotnou. Jak se stále bolestně přesvědčujeme, v naší vlasti trvá stav náboženského i národního útlaku a nesvobody ve všech základních potřebách důstojného lidského života. O to větší je povinnost Čechů, žijících v zemích, respektujících základní lidská práva a svobody, aby v dobách národa zlých udržovali své dobré a potlačované tradice a aby světu stále připomínali hluboké hodnoty, spjaté s historií českého národa.*¹⁴³ Tentokrát byla s nadšením přijata a dne 14. listopadu 1977 byl ustanoven přípravný výbor, který dostal výstavbu kaple na starost. Fuskovi bylo navrženo předsednictví v tomto výboru, ale odmítnul, protože si myslel, že předsedou by měla být duchovní osoba, stal se tedy alespoň místopředsedou. Předsednické místo přijal prof. Dr. Ludvík Němec. Jakmile bylo vybráno vhodné místo, byla zahájena výstavba. Základní kámen byl položen dne 7. října 1979 a byl posvěcen papežem Janem Pavlem II. Setkání s papežem se stalo pro manžele Fuskovi silným životním zážitkem. Svatý Otec je vzal oba za ruce a věnoval jim na památku růženec a medailon s portrétem.¹⁴⁴ Celá kaple je zasvěcena Panně Marii Hostýnské a stavba trvala čtyři roky od posvěcení základního kamene. Slavnostně vysvěcena byla 25. června 1983.¹⁴⁵

Stavba s sebou přinášela rovněž množství problémů. Panovaly různé neshody kolem výběru architekta, uměleckého skláře a celé výzdoby.¹⁴⁶ Co se týče umělecké stránky kaple, prosazoval Fusek, aby ji vytvářeli čeští umělci, což architekt Kenedy mnohdy nesl nelibě. Jednoduché nebylo ani financování celého projektu. Na stavbu

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

přispívali krajané a sponzoři z celého světa, kteří k tomu byli nabádáni výše citovaným Manifestem. Původně se předpokládalo, že na výstavbu kaple bude třeba 200 tisíc dolarů, náklady se ale nakonec vyšplhaly až k 700 tisícům dolarů.¹⁴⁷

Rozpory týkající se kaple se vztahovali i na zásluhy o její výstavbu. Mnozí členové přípravného výboru se hádali a připisovali si zásluhy, ovšem jisté je, že s návrhem na českou kapli přišel právě Eduard Fusek a její vystavění považoval za největší vrchol svého veřejného života a zároveň za způsob jak vyjádřit vděk za to, že se mu i přes těžké počátky života v exilu podařilo nakonec prosadit a zabezpečit rodinu.¹⁴⁸

¹⁴⁷ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 290.

¹⁴⁸ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

8. Korespondence s osobnostmi exilu

Jelikož byl Fusek během svého působení v exilu významnou osobností, byl v kontaktu s mnoha dalšími osobnostmi exilu. V této kapitole jsem se rozhodla upozornit na některé významné osobnosti, se kterými si vedl korespondenci. V jeho osobním fondu se zachovalo nespočetné množství dopisů a nechci tímto výběrem snížit důležitost některých osob, jejichž dopisy zde nezahrnu, ale výběr jsem také uskutečnila podle množství dopisů, které se dochovaly, aby bylo vidět, že šlo skutečně o pravidelnou korespondenci, nikoliv jen o jednorázovou informaci poslanou v dopise. Chtěla bych také poukázat na provázanost celého československého exilu a na to, jak podle mého nározu všichni věděli všechno, ale vlastně nikdo nevěděl nic. Většina této korespondence pochází z kartonu číslo 9¹⁴⁹ a 10.¹⁵⁰

Osobnosti, které do této kapitoly vybírám jsou řazeny abecedně, stejně jako je tomu ve fondu Eduard Fusek v Centru pro československá exilová studia.

První vybranou osobností je Karel Blažek. S ním vedl Fusek čilou korespondenci. Jejich korespondence byla stálá po celou dobu Fuskovi politické aktivity. Ačkoliv Blažek zprvu odmítal Fuskovo stanovisko spolupráce s Národním výborem svobodného Československa, později, bohužel z dopisů není patrné proč, se Blažek připojil na stranu Fuska. Proto se téměř celá jejich korespondence zabývá vnitrostranickým stavem ŽOS, postojem k Radě svobodného Československa a Národnímu výboru svobodného Československa. Ovšem výpovědní hodnota není dostatečná pro širší rozbor korespondence. Shrňme-li obsah jejich dopisů, vyjde na povrch, že důležité a podstatné informace si svěřovali telefonicky nebo osobně.

¹⁴⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 9, inv. č. 8, Korespondence.

¹⁵⁰ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 10, inv. č. 9, Různé.

Některé části dopisů potvrzují, že mnozí exiloví politici si vymýšleli informace pro klamání kolegů. Musíme si, ale uvědomit, že z dopisů lze těžko zjistit, kdo měl pravdu. Např. Fusek napsal v dopise z 11. listopadu 1953: *„Opakuji zde mínění nás všech, že jen neúplné, případně nesprávné informace Tě vedly ke stylu dopisů nám zaslaných, neboť nelze si představit, že jako org. ref. by sis nepřál jednotu Strany v Kanadě!“*¹⁵¹

Další osobností, se kterou si Fusek aktivně dopisoval je Josef Černý. Ten se narodil roku 1855 a byl významným představitelem vlády. Po roce 1948 emigroval do USA, kde byl činný v rámci Republikánské (agrární) strany v exilu. Mnoho z dopisů, tak jako v případě korespondence s J. Blažkem, nemá téměř žádnou výpovědní hodnotu. Mnohé z dopisů nás informují o důležitých sděleních, které jak adresát, tak i odesílatel znají, ovšem chybí jakékoliv bližší určení, např. v dopise, který napsal Fusek, ze dne 2. května 1953: *„Zvláště rád vyhovuji jednomyslnému usnesení našich pracovníků, kteří mě uložili, abych Vás neprodleně informoval o důležitých usneseních naší strany, abychom ve smyslu tradice spolupráce s Republikánskou stranou doma navázali pevnější spolupráci i zde v zahraničí.“*¹⁵²

Nejen v rámci korespondence s J. Černým, ale také i v jiných dopisech, Fusek nesmyslně žádá o proplacení různých cestovních výloh. Např. v dopise ze 16. června 1952 požaduje od Republikánské strany proplacení poloviny cestovních výdajů, které vynaložil na pobyt ve Washingtonu během lednových jednání Rady svobodného Československa. Zajímavé je, že Fusek na tato jednání nebyl pozván a pro účast na nich se rozhodl sám, důležité je zmínit, že Fusek tu měl zastupovat Živnostensko-obchodnickou stranu v exilu. Abychom nechali mluvit E. Fуска samotného: *„Trpělivost a bezmezný všestranný boj o uznání strany ŽOS dospěl až*

¹⁵¹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 9, inv. č. 8, Korespondence.

¹⁵² Tamtéž.

k lednovým poradám výboru RSC ve Washongtonu. Po osobním dohovoru s Vaším gen. Tajemníkem Hrabíkem v Londýně, rozhodli jsme společně, že bude velmi potřebné, abych já osobně zajel k poradám do Washingtonu. Stejně tak se rozhodl s ním i zájezd kol. Bendy. A protože náklady cesty byly pro mne i Bendu neúnosné, nabídl mě Hrabík a dojednal jsem tak s ním, že polovici nákladů nám nahradí Vaše strana z podpory Zelené Internacionály.

*Pustily jsme se na cestu a dnes jsou dobře známy její výsledky. Nic jsem nevyřídil a do Evropy se vrátil bez uznání a zrovnoprávnění naší strany a dokonce i s tím, že celý náklad cesty nesli naši straníci a já osobně.*¹⁵³

Obsáhlá korespondence s Miroslavem Rašínem, tak jako ostatní soubory dopisů, nevytváří žádné ucelené vyprávění. Tedy, tak jako v ostatní korespondenci, si Fusek dopisuje s Rašínem o pro ně dva známých informacích, které si sdělili osobně nebo telefonicky. Mnoho jejich dopisů se týká rozdělení Rady svobodného Československa a o následném postupu. Řeší proč a ke komu se připojit, ovšem, ačkoliv jsou to texty relativně dlouhé, nemluví o konkrétním postupu nebo důvodu. Jsou, tak jako ostatní, příliš mlhavé, aby z nich mohly být učiněny nějaké závěry. Přesto může být řečeno, že dopisy často obsahují narážky na dezinformace a úmyslné matení exilových politiků.

M. Rašín se vyjádřil k rozdělení Rady svobodného Československa v dopise adresovaném E. Fuskovi dne 1. března 1951 takto: „*Sdílím plně Váš zásadní souhlas s programem N. V. a také já považuji za nutno státi v jiném táboře, než v tom, který dovoluje hrát roli marxistům.*“¹⁵⁴ Fusek rozkol ve straně viděl jinak než jeho kolegové Švestka a další. Svými činy chtěl Fusek bojovat za uznání ŽOS, ale v dopise M. Rašínovi popsal dne 11. června 1952, co se podle jeho slov odehrálo.:

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

„Všechny informace, které jste v mojí a naší [stranické ŽOS] věci dostal nebyly soudím výstižné a ani správné. Nikoho jsem neopustil já, ale všichni opustili mě. Nebylo prostě zájmu a za stavu věcí bylo možno vytrvati jen v tom přijat definitivně ponižující stav, že se mnou, ani stranou nepočítá.“¹⁵⁵ Fusek napsal v témže dopise o stále nechuti ostatních exilových stran uznat za rovnoprávnou stranu ŽOS v exilu, což viděl za jasný plán jiných exilových politiků: „Myslíte si milý pane doktore, že je to vítězství nár. socialistů? Nevím, ale můžete se moc mýlit. Já ve všem vidím veliký a dosud nedozírný manévr slovenských demokratů o kterých předpokládám, že se dohodnou časem se všemi proti nár. socialistům...“¹⁵⁶

Poslední vybranou osobností je Hubert Ripka. Korespondence s Hubertem Ripkou je obsáhlejší. Fusek s H. Ripkou jako představitelem Národního výboru svobodného Československa si dopisoval o rozporech ve straně, ke kterým vedlo Fuskovo rozhodnutí spolupracovat s Národním výborem. Přesto se Fusek nevyvaroval stejných odstavců jako u předchozích politiků. Fusek opět žádal o proplacení jistých cestovních výloh spojených s jeho politickými aktivitami. Fusek v dopise z 1. dubna 1952¹⁵⁷ požaduje stabilní proplácení cestovních výloh, slovy E. Fuska: *„Ani jsem Vám neřekl, že úhrada mojí a Rašínovi cesty se dosud nevyřídila. Oba jsme dostali po 150 dolarech a to bylo vše. Nemínil jsem Vás tím obtěžovati, ale okolnosti mě k tomu donucují. Víte mám podle poslední Vaší cesty do Evropy jak to stojí moc peněz a já nepřetržitým ježděním po USA jsem si toho vzal na hlavu více než mohu unést. ... Kdybyste se přimluvil i Dr. Papánka, aby mě výlohy cesty hradil, budu Vám za to vděčný.“*

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

Fusek informuje Ripku, že svým vstupem do Národního výboru svobodného Československa, si nadělal mnoho nepřátel. V dopise ze dne 12. června 1952¹⁵⁸ Ripkovi píše: *„Jistě mi uvěřte, když Vám napíšu, že bych si přál trochu klidu. Od té doby co jsem vstoupil do Národního výboru, jsem v nepřetržitém boji s lidmi nehodnými a takovými, kteří mimo intrik nedovedou jinou práci dělat.“* V reakci na neznámý Ripkův dopis, ve kterém byl, jak z kontextu vyplývá, Fusek informován, že o ŽOS ve vlasti se tvrdí, že byla malou stranou, odepisuje Fusek dne 18. dubna 1951: *„Děkuji Vám za zprávu, že se proti nám používá tvrzení o malé straně. Tvrzení toto neobstojí. Strana mluvila téměř za 600 000 voličů podle posledních voleb. Měli jsme 17 poslanců a 6 senátorů.“*

Zhodnotíme-li celou část fondu, kde je uložena korespondence, zjistíme, že korespondence nepřináší téměř žádné nové pohledy do dění ve Fuskově životě. Mnoho dopisů, téměř většina, se váže k politické činnosti a odkazují na informace, které byly podány jinou cestou, buď to telefonicky, nebo osobním rozhovorem. Ve většině případů se jedná o korespondenci s ostatními představiteli politických exilových stran, se kterými se, jak z kontextu vyplývá, zaobírá Radou svobodného Československa, uznáním ŽOS atd.

¹⁵⁸ Tamtéž.

9. Rodinné zázemí nejen během exilu

Eduard Fusek byl velmi rodinně založený člověk. S velkým obdivem a úctou vzpomínal jak na své rodiče, tak i na svou ženu. Manželé Fuskovi spolu byli více než šedesát let. V září 1979 se ve Washingtonu konala oslava padesátiletého výročí jejich svatby, na níž se dochovala pozvánka.¹⁵⁹ Sám Fusek na svou ženu velice láskyplně vzpomíná a považuje ji za největší oporu během svého domácího i exilového působení. Vzpomíná, že on sám byl mnohdy na pokraji zkroucení, ale vždy, když věci probral s chotí, přestaly mu připadat tak hrozné. Za největší tragédii v životě považoval smrt své dcery Evy, tato událost ho dá se říci zlomila a útěchu našel opět ve své ženě, kterou láskyplně označoval jako Mamičku.¹⁶⁰ Mnohokrát vzpomínal na to, jak špatně se měli, v jakých žili podmínkách, jaké osudy je postihly a na to, jak je společně vždy ustáli. Mamička byla podle něj pracovitá a neustále usměvavá žena. Sám Eduard mnohdy nevěděl, kde se v ní ta síla bere, protože všechno co dělala, dělala s úsměvem. Mnohdy, převážně během počátku svého exilu v Anglii a pak i Americe, byli tak chudí, že sám Fusek nechápal, jak dokáže, že vždycky mají co jíst. A to ještě k tomu navařila pro celý dům, nejen pro ně. Již během pobytu v Anglii pocítila potřebu začít se učit anglicky. Navštěvovala proto anglickou školu a chtěla tak jít manželovi příkladem, protože on byl většinu času zaneprázdněn a angličtině se příliš nevěnoval.¹⁶¹ Podle mě necítil takovou potřebu mluvit anglicky jako manželka z toho důvodu, že se věnoval činnosti, kterou vyvíjeli většinou česky nebo slovensky mluvící exulanti. Nebyl to on, kdo musel chodit nakupovat a podobně jako jeho žena.

Jakmile se jejich životní podmínky v Anglii zlepšili, přišly víza do Ameriky a vlastně museli znovu začít od začátku. Vše co si v Anglii zařídili a vybudovali,

¹⁵⁹ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7, Církevní aktivita.

¹⁶⁰ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 217.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 218.

museli opustit, podobně jako to bylo s Československem. Takže přišel nový začátek a spolu s ním i chudoba, shánění zaměstnání a další útrapy, které exil přinášel. Ale byla to opět Mamička, která podle Fuska měla lví podíl na tom, že i v Americe našli své místo.¹⁶² Byla prý velice skromná a nikdy nežádala o větší rozpočet na domácnost, prostě se naučila vyjít s tím málem, co měli. Nebála se ani fyzické práce a s veškerými opravami domu Fuskovi pomáhala. On sám ji vidí jako „světici,“ díky níž všechno ve svém dlouhém a bohatém životě zvládnul.¹⁶³

S podobným obdivem a láskou vzpomíná na paní Fuskovou i dcera Věra, která považuje své rodiče za životní příklad.

Dcera Věra získala během jejich pobytu v Anglii stipendium na Královské akademii divadelního umění (Royal Academy of Dramatic Art), na které vystudovala herectví. Na rozdíl od rodičů vzpomíná na tyto léta strávené v Anglii s nadšením. Když ale přišly víza do Ameriky, odcestovala s rodiči, protože neměla v Anglii pracovní povolení. Na rozdíl od rodičů se tehdy usadila v New Yorku a snažila se uchytit v nějakém divadle. Nakonec se ale rozhodla pro návrat do Anglie, kde se stala úspěšnou herečkou a rodina se tak již natrvalo rozdělila na dvě části.¹⁶⁴

Věra Peters- Fusková v úvodu ke knize vzpomínek svého otce, jej popisuje jako charismatického člověka. Také mu prý říkala, že: „*Až umře, nevydrží v hrobě v klidu ležet, protože hned zjistí, že hřbitov se musí opravit.*“¹⁶⁵

Ke konci jeho života s ním, podle jejích slov, nebylo lehké vyjít. Považovala to ale za normální, protože s většinou starších lidí je těžké vyjít. Ještě k tomu dostal zelený zákal a nakonec úplně oslepnul, což pro něj bylo strašné. On jako velice aktivní člověk najednou nemohl číst, sledovat televizi, psát a vlastně ani chodit sám

¹⁶² Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

¹⁶³ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 221.

¹⁶⁴ Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2, Paměti.

¹⁶⁵ FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009, s. 19.

ven. Jen z jeho osobního fondu je vidět, že se velice zajímal jak o dění v Československu i Americe, četl noviny a psal si k výstřížkům vlastní poznámky. Toho všeho se ke konci musel vzdát. O manžele Fuskovi se, když už byli oba starší, začaly starat čtyři katolické dívky, které Fuskovým doporučil jeden český kněz¹⁶⁶ Střídaly se v péči o ně a po smrti jeho milované Mamičky v roce 1994 už jen o Eduarda. Podle dcery to s ním šlo od smrti manželky z kopce a Mamičku přežil o pouhý rok a půl. Zemřel v roce 1996.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 29.

10. Závěr

Ústředním tématem mé diplomové práce je osobnost podnikatele a politika Eduarda Fuska. Největší prostor je věnován jeho aktivitám po odchodu do exilu. Práce je členěna do dvou pomyslných větších částí. První se věnuje popisu jeho životních osudů do roku 1948. Text je dělen do kapitol podle témat. Druhá část začíná rokem 1948 a popisem obecných událostí komunistického převratu. Následně popisuje průběh událostí z pohledu Eduarda Fuska a vrcholí jeho odchodem do exilu. Poté se v práci zabývám jeho politickými a církevními aktivitami během života v exilu.

Cílem této práce bylo přiblížení této bohužel pozapomenuté osobnosti našich dějin. Eduard Fusek stejně jako většina dalších exulantů, kteří po roce 1948 opustili vlast, věřil, že tato situace není trvalá a brzy se do vlasti vrátí. Sice se na rozdíl od mnoha jiných dožil pádu komunistického režimu v Československu, ovšem jeho pokročilý věk a zdravotní stav mu již nedovolily znovu spatřit svou vlast.

Eduard Jan Fusek se narodil 20. prosince 1901 ve Valašských Kloboukách. Jeho otec byl velmi vynalézavým obchodníkem, který se rozhodl zařídit podnik pro každé ze svých dětí. Do života rodiny ale zasáhla první světová válka a muži museli narukovat. Eduard byl pro armádu mladý, a proto skončil s navštěvováním školy a pomáhal matce. Po válce vystudoval Grémium pražského obchodnictva a začal se věnovat rodinným podnikům.

Práce s rodiči na Slovensku ho nijak zvláště neuspokojovala, a z tohoto důvodu se rozhodnul, že začne podnikat sám. A tak se také stalo a vznikl podnik Eduard Fusek- Továrna elektrotechnického zboží se sídlem v Praze Libni. I přes úspěch firmy mu zakrátko jeho finančník vypověděl smlouvu a Fusek byl nucen začít budovat nový podnik. To se mu podařilo a velice se svým podnikáním proslavil.

Ani Československu se ale nevyhnula Světová hospodářská krize, ale Fusek se rozhodnul zariskovat a se svým podnikem expandovat. To se mu nakonec vyplatilo a zřídil si obchod přímo na Václavském náměstí. V této době se mu velmi dařilo- vlastnil několik domů, množství pozemků a lesů. Dařilo se mu i v osobním životě, oženil se a narodily se mu dvě dcery.

Počátky Fuskova politického působení se datují již do roku 1919, kdy se doslechl o Živnostensko- obchodnické straně středostavovské a společně s dalšími přáteli se rozhodnul založit mladou generaci této strany. Poté byl nucen odejít na Slovensko, kde se politice nevěnoval. Až po nějaké době, kdy se zapsal jako úspěšný podnikatel, navštívil schůzi ŽOS a stal se jejím členem. Stejně tak jako stoupala jeho podnikatelská hvězda, dařilo se mu i v politice. To mu ale po roce 1939 příliš štěstí nepřineslo a byl mnohokrát předvolán na gestapo. Jako velký vlastenec se zapojil i do odboje a finančně jej podporoval. Zároveň sbíral materiály o kolaborantech s nacisty, které po skončení války odevzdal generálu Bartíkovi. Po zákazu živnostenské strany vstoupil do Československé strany lidové.

S koncem války přicházejí postupně problémy, které vyústily komunistickým pučem v roce 1948. Fusek, stejně jako mnozí jiní vůbec netušili, že by k něčemu takovému vůbec mohlo dojít.

Fusek se hned pár dní po převratu dozvěděl, že na něj byl vydán zatykač. Rozhodování bylo rychlé, ale zcela jasné- je nutné z Československa utéct. Komunisté ho v té době již sledovali, takže musel použít lsti a vypravil se i s rodinou do Železné Rudy, odkud byl celý jeho útěk připraven. Hranice do Německa přešli na lyžích a všem se velmi ulevilo, že se útěk podařil. Ocitli se ale v cizí zemi a bylo nutné řešit, co budou dále dělat. Fusek spoléhal na to, že se usadí ve Švýcarsku, kde měl podnik, ovšem o ten ho připravil člověk, kterému ho Fusek svěřil. Díky známým

se dostali do Irska, kde vyráběl akumulační kamna. Rodinu ale kromě exilu postihla další tragédie. Dcera Eva onemocněla leukémií a po převozu do Anglie umírá. Fuskovi se do Irska již vracet nechtějí a podaří se jim zařídit si trvalý pobyt v Anglii. Tam se jim zprvu příliš nedaří a živí se různě. Neustále žijí v očekávání, kdy dostanou víza do Ameriky, o která si zažádali. Ty získávají roku 1951 a Anglii tedy opouští. V Americe se zprvu také živí různě a teprve roku 1958 získává Eduard stále zaměstnání u Katolické univerzity ve Washingtonu.

Ihned po odchodu z vlasti se zapojuje do třetího odboje. Patřil ale mezi zastánce názoru, že společná vrcholová odbojová organizace by se neměla tvořit na základě politických stran, které by mohly jednotu exilu narušit. Nakonec se musel smířit s tím, že tento názor nebyl přijat a dochází k závěru, že je nutné obnovit v Československu dříve zakázanou Živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou v exilu. Mimo jiné se také zapojil do pomoci uprchlíkům, jelikož si stejnou zkušeností sám prošel. Do roku 1953 se také angažoval jako člen výboru a pokladník Czechoslovak Relief Committee v Londýně.

Zakládání živnostenské strany věnuje úsilí ihned v roce 1948. První sjezd strany se konal v Paříži a Fusek se stal předsedou strany. Strana začala vydávat i v exilu svá periodika a všichni věřili, že nepotrvá dlouho a vrátí se zpátky do vlasti. Fusek se s kolegy snažil zapojit ŽOS v exilu do Rady svobodného Československa, což zprvu vůbec nebylo jednoduché. Sám Fusek se později rozhoduje připojit k Národnímu výboru svobodného Československa. Stejně tak jak je mnoho rozkolů a hádek v RSC, děje se to samé i v ŽOS. Dochází dokonce k rozdělení ŽOS. Tyto spory vedou k Fuskově znechucení politickým vývojem a odchodem z exilové politiky.

Téměř ihned se v reakci na politický exil dochází k závěru, že je nutné vytvoření vrcholné exilové organizace. K jejímu vytvoření skutečně dochází a vzniká tak Rada svobodného Československa v čele s Petrem Zenklem. Prohlášení o jejím založení je v práci citováno. Mezi osobnostmi exilu však dochází k všemožným hádkám a rozporům, které vedou až k rozdělení RSČ. Následné úsilí je věnované snaze tyto skupiny opětovně stmelit. To ovšem není úkol jednoduchý, ale nakonec se přece jen podaří. Netrvá ale příliš dlouho a původní spory opět vyplují na povrch. Roku 1957 přestane americká strana financovat RSČ a ta poté ztrácí vliv a deset let na to zaniká.

Velkým tématem na schůzkách RSČ je uznání ŽOS a její přizvání do RSČ, které živnostníci požadovali. Vedou se dlouhé spory, probíhá četná korespondence, ale vzhledem k problémům v samotné RSČ je řešení této otázky velmi vleklé. Rada měla také plné ruce práce s řešením sporů, které mezi sebou měli nejen živnostníci. Z věčného odkládání požadavků, které živnostníci měli, je Fusek rozhořčen. I to je jednou z příčin ukončení jeho politické kariéry.

Kromě politiky se v exilu věnuje i různým církevním aktivitám. Je předsedou Cyrilometodějské ligy ve Washingtonu, v rámci níž bojoval proti útlaku československých obyvatel. Těmito aktivitami se nejspíše dostal do povědomí církevní komunity a roku 1958 získal místo na Katolické univerzitě ve Washingtonu. Mimo tyto aktivity byl také členem Společnosti pro vědy a umění

Fusek nesouhlasil s vězněním kardinála Berana a dalších církevních činitelů. Z tohoto důvodu pořádal různé protesty, do nichž se snažil zapojit americké politiky. Největší protesty uspořádala Cyrilometodějská liga v roce 1956. Trvaly čtyři dny a podařilo se do nich zapojit mnoho osob. Podobné protesty byly pořádány až do Beranova propuštění v roce 1965. Kardinál Beran potom z vděčnosti navštívil

Kanadu i Ameriku a během návštěvy Washingtonu se s Fuskem setkal a osobně mu poděkoval za snahy o jeho propuštění.

Práce pro Katolickou univerzitu spočívala v tom, že se stal technickým ředitelem pro výstavbu jednoho z největších kostelů ve Spojených Státech- Národní svatyně Neposkvrněného početí Panny Marie. Ve funkci technického ředitele působil po dobu deseti let, než odešel do důchodu. V rámci této katedrály se počítalo s výstavbou mnoha národních kapliček. Fusek stál u jejich zrodu a to mu vniklo myšlenku, že česká kaple v katedrále chybí. Poprvé byl jeho návrh odmítnut a Češi získali pouze možnost umístit si do katedrály dvě chrámová okna. Roku 1976 přišel díky chystané kanonizaci českého biskupa Jana Nepomuka Neumanna s návrhem české kaple znovu a tentokrát se dočkal úspěchu. Česká kaple byla slavnostně vysvěcena dne 25. června 1983. Tato kaple byla Fuskem považována za největší úspěch jeho exilového života.

V práci byla také vybrána korespondence s důležitými osobnostmi exilu, která má za úkol nastínit provázanost a také problémy československého exilu. A vynechat také nejde vliv a podpora paní Fuskové, které se Eduardovi dostalo. I tomuto je proto v práci věnován prostor.

Myslím si, že Eduard Fusek je osoba, která si zaslouží obdiv, respekt a uznání. Po odchodu do exilu se mohl od Československa distancovat a budovat si nový život v Americe a dbát jen o sebe, svou rodinu a její nejlepší možné zajištění, ale nebyl by to Eduard Fusek, aby jen nečinně seděl a přihlížel. Chtěl pomáhat ať už uprchlíkům, s nimiž měl společný osud nebo lidem, kteří zůstali ve vlasti a byli podrobeni útlaču ze strany komunistů.

Práce je příspěvkem k bádání v problematice československého exilu po roce 1948. Využívá především materiály z Centra pro československá exilová studia při

katedře historie Univerzity Palackého v Olomouci, čímž se také snaží rozšířit povědomí o existenci této instituce.

11. Seznam pramenů a literatury

11. 1 Seznam pramenů

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 1, inv. č. 1,
Materiály k životopisu.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 2,
Paměti.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 2, inv. č. 3,
Politická aktivita (1945- 1948).

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 3, inv. č. 4,
Politická aktivita v exilu.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 4, inv. č. 4,
Různé dokumenty a korespondence s řadou exilových osobností.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 5, inv. č. 5,
Rada svobodného Československa.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 6, inv. č. 5,
Rada svobodného Československa.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 7, inv. č. 6,
Živnostenská strana v exilu.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 8, inv. č. 7,
Církevní aktivita.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 9, inv. č. 8,
Korespondence.

Centrum pro československá exilová studia, fond Eduard Fusek, kart. 10, inv. č. 9,
Různé.

FUSEK, Eduard Jan: *Doma a v exilu. Fragmenty vzpomínek*. Praha 2009.

Hlas národa, 14. března 1981.

ZENKL, Petr: *Mozaika vzpomínek*. Olomouc 1998.

11. 2 Seznam literatury

ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Politici bez moci*. Šenov u Ostravy 2000.

JIRÁSEK, Zdeněk- TRAPL, Miloš: *Exilová politika v letech 1948- 1956*. Olomouc 1996.

JIRÁSEK, Zdeněk: *Československá poúnorová emigrace a počátky exilu*. Brno 1999.

KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*. Praha 1993.

KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997.

MAREK, Pavel: *Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská v politickém systému ČSR v letech 1918 – 1938*. Olomouc 1995.

MAREK, Pavel: *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861- 2004*. Sv. I - II. Brno 2005.

POLC, Jaroslav- SVOBODA, Bohumil: *Kardinál Josef Beran. Životní příběh velkého vyhnance*. Praha 2008.

RECHCÍGL, Miloslav: *Postavy naší Ameriky*. Praha 2000.

TRAPL, Miloš: *Exil po únoru 1948. Počátky politické organizovanosti a činnosti poúnorové emigrace a vznik Rady svobodného Československa*. Olomouc 1996.

12. Summary

The work deals with person of businessman and politician Eduard Fusek. E. Fusek is important but in historiography forgotten person. He had born in Valašské Klobouky in 1901 in the family of small tradesman. At beginning of the work it is described his biography to year 1948. The work deals with his difficult childhood, education and his beginning of business. He pursued electronics, later he expanded his business the radios. E. Fusek as very successful businessman began to deal with politics, the work describes this part of his life too. In 1929 he got married with Hana Malá with which he had two daughters- Eva and Věra. During the Second World War he supported the homeland revolt and he helped many people. After the war he engaged in politics and he joined the Československá strana lidová. The year 1948 was breakthrough in his life- after February's revolution it was issued a warrant in order he was to be saved, he decided to leave to exile with his family. After some time he and his family settled in Ireland. In Ireland a tragedy affected them, their daughter felt ill by leukemic. Fusek's family with ill daughter came to England with thanks acquaintances, but the local doctors could not help and Eva died. Fusek's family did not return to Ireland and they stayed in England where they were waiting for visas to the USA. The visas were granted for them in 1951. Eduard Fusek devoted again politics- he established the Czechoslovak Party of Middle Classes in Exile, he was member of Council of Free Czechoslovakia. He dealt with protests against imprisonment of Cardinal Josef Beran. In 1958 he was employed by Catholic University of Washington as a technical director. He lived to see the fall of communist regime in the Czechoslovak republic, but because of high age he did not visit the home. He died in 1996 in the USA.

13. Anotace

Jméno a příjmení autora: Michaela Spurná

Univerzita: Univerzita Palackého v Olomouci

Katedra a fakulta: Katedra historie, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Eduard Fusek- politická a církevní činnost v exilu

Anglický název práce: Eduard Fusek- political and church activities in exile

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Počet znaků: 150 816

Počet stran: 90

Klíčová slova česky: Eduard Fusek, politický exil, poúnorový exil, politická činnost v exilu, církevní činnost v exilu, Rada svobodného Československa, živnostníci

Klíčová slova anglicky: Eduard Fusek, political exile, post- February exile, political activities in exile, church activities in exile, Council of Free Czechoslovakia, tradesmen

Charakteristika diplomové práce: Diplomová práce se zabývá pozapomenutou osobností podnikatele a politika Eduarda Fуска. Věnuje se jeho životním osudům nejprve do roku 1948 a poté popisuje příčiny a průběh jeho odchodu do exilu. Dále mapuje jeho život a veškerou činnost, které se v exilu věnoval. Jak je z názvu patrné, věnoval se v exilu opět politice a aktivně se zapojil i v řadě katolických spolků. Tato práce je příspěvkem k bádání týkajícímu se československého poúnorového exilu. Vychází především z osobního fondu Eduarda Fуска uloženém v Centru pro československá exilová studia při KHI FF UP.